

Uitvoeringsprogramma

Duurzaam 2016-2017

Haarlemmermeer naar een circulaire samenleving

Inhoud

INHOUD.....	2
INLEIDING.....	3
WATER.....	4
1. Waterkwaliteit	5
2. Waterkwantiteit	6
3. Afvalwater	8
ENERGIE.....	9
4. Energiebesparing	10
5. Energieopwekking	12
6. Duurzame mobiliteit	13
GRONDSTOFFEN	15
7. Grondstoffen	16
8. Biomassa	17
9. Ecologie en biodiversiteit	18
KENNIS EN INNOVATIE.....	21
10. Kennis en innovatie	22
THEMA OVERSTIJGEND	25
11. Samenwerkingsverbanden	26
12. Beleidskaders en instrumentarium	27
13. Loketten	28
14. Monitoring & communicatie	29
15. Participatie	30
BREED PERSPECTIEF	32
16. Water	33
17. Energie	33
18. Grondstoffen	35
19. Kennis & innovatie	36
20. Thema overstijgend	37
FINANCIËN	43
BIJLAGEN	
Activiteiten binnen portefeuilles	44
Portefeuilles breed perspectief	48

Inleiding

In het collegeprogramma HLMR: Krachtig Samen Werken zijn vier thema's benoemd waarmee in de collegeperiode 2014-2018 invulling wordt gegeven aan de Haarlemmermeerse ambities op het gebied van: Duurzaamheid, Participatie, Economie en Sociaal Domein.

Op basis van deze vier thema's zijn de in het collegeprogramma genoemde activiteiten voor de komende vier jaren geclusterd in twee pijlers en twee verbindende programma's. Voor de verbindende programma's geldt dat deze ook worden verbonden met de lopende zaken. Duurzaamheid is een verbindend programma. In het collegeprogramma "Krachtig Samen Werken" staat reeds in de inleiding onder Solide: "De verdere verduurzaming van de gemeente wordt (...) de basis voor de inrichting van Haarlemmermeer". En verder in paragraaf 11.2 Duurzaamheid: "Het is nadrukkelijk de bedoeling om de economie en de omgeving verder te verduurzamen. Daartoe dient duurzaamheid in alle bestuurdersportefeuilles een prominente plek in te nemen".

Op 30 april 2015 is door de raad het Programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018 (kenmerk 2015.0008286) vastgesteld. In het programma wordt invulling gegeven aan het versterken en uitbouwen van een hoogwaardige woon-, werk-, leer- en leefomgeving door in te zetten op circulaire innovaties en kennisontwikkeling. Wij werken aan de circulariteit aan de hand van drie inhoudelijke thema's: water, energie en grondstoffen. Overkoepelend is een vierde thema benoemd: kennis en innovatie.

De ambitie voor water, zoals ook vastgelegd in de Structuurvisie Haarlemmermeer (kenmerk 2012.0033712), is dat in Haarlemmermeer een zo duurzaam mogelijk en klimaatbestendig watersysteem wordt ontwikkeld. Onze ambitie op het thema energie is dat Haarlemmermeer energieleverend wordt. Ten aanzien van het thema grondstoffen ambiëren wij deze zo lang mogelijk in de kringloop te houden.

Het programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018 is flexibel en dynamisch en zal in samenspraak met de omgeving worden vormgegeven. Dit uitvoeringsprogramma actualiseert het uitvoeringsprogramma 2015 en bouwt voort op het Programma Haarlemmermeer Duurzaam 2015-2018. De diverse projecten zijn gerangschikt naar de thema's Water, Energie, Grondstoffen, Kennis en Innovatie en Thema overstijgend. Elk thema heeft zijn eigen hoofdstuk en is genummerd zoals in het uitvoeringsprogramma 2015. Daarnaast wordt in het hoofdstuk Breed perspectief een breder beeld gegeven van duurzame initiatieven die weliswaar niet tot het programma behoren maar wel door de gemeentelijke organisatie in brede zin worden uitgevoerd en bijdragen aan onze ambities.

Wij streven naar continuïteit van activiteiten zoals benoemd in het programma. Daarom zullen wij het komende jaar bezien hoe we het thema circulariteit en duurzaamheid na afloop van het programma kunnen borgen in de gemeentelijke organisatie.

THEMA

Water

Inleiding

Haarlemmermeer is een diep gelegen polder met een gemiddelde maaiveldhoogte van vijf meter onder zeeniveau. Een belangrijke opgave is het vinden van oplossingen voor:

- het steeds schaarser worden van zoet water door langere droge perioden als gevolg van klimaatverandering;
- het verslechteren van de waterkwaliteit door zout kwelwater;
- de afname van het absorberend vermogen van de bodem door voortgaande verstedelijking, de bouw van grote infrastructurele werken en door extremere regenbuien als gevolg van klimaatverandering;
- een verbeterde verwerking van afvalwater ter bescherming van de volksgezondheid en natuur en milieu.

Door een combinatie van maatregelen kan het huidige watersysteem geleidelijk worden omgevormd tot een duurzamer en klimaatbestendig watersysteem. De met het Hoogheemraadschap van Rijnland opgestelde *Strategische Samenwerkingsagenda Haarlemmermeer-Rijnland 2015-2030, inclusief het Waterplan Haarlemmermeer 2015-2030* (kenmerk 2015.0008009) is op 30 april 2015 door de raad vastgesteld. De ambitie voor water is onder andere vastgelegd in de Structuurvisie Haarlemmermeer (kenmerk 2012.0033712).

Visie

We streven naar een polder die zoveel mogelijk zelfvoorzienend is voor water. De directe mogelijkheden liggen in eerste instantie in de bestaande stedelijke en de te transformeren gebieden binnen Haarlemmermeer. In het agrarisch gebied, ongeveer twee derde van de polder, is de ombouw van het huidige watersysteem een moeilijkere opgave. Toch zal ook hier moeten worden voorgesorteerd op aanpassing aan de klimatologische veranderingen en veranderingen in de zoute kwel. Op experimentele basis wordt onderzocht wat de mogelijkheden binnen de landbouw zijn (voor onder andere flexibel peil, efficiënter waterbeheer en andere teelten). Tegelijk worden innovatie en transformatie van de agrarische sector gestimuleerd, bijvoorbeeld via proeftuinen.

1. Waterkwaliteit

1.1. Proeftuin zilte teelten

Teneinde in te spelen op mogelijke aanpassing op verzilting in zilte welzones (gebieden waar zout kwelwater omhoog komt) in agrarisch gebied hebben het Hoogheemraadschap van Rijnland (verder Rijnland) en de gemeente in de strategische Samenwerkingsagenda water het opzetten van een proeftuin zilte teelten opgenomen. Uit een eerste behoeftepeiling bij Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) en betrokken agrariërs binnen het project “Coalitie voorzieningenniveau” (zie 2.6) blijkt dat de scope van een dergelijk project verbreed moet worden naar: hoe kun je van zilte welzones economisch rendabel gebruik maken.

De verdere definiëring van doelen, resultaten, uitgangspunten, voorwaarden, financiering en planning moeten nog nader bepaald worden in de samenwerking tussen Rijnland, gemeente, provincie Noord-Holland en LTO/betrokken agrariërs zodat de beoogde start gemaakt kan worden.

1.2. Natuurvriendelijke oevers: Perenlaantje

Tussen Nieuw-Vennep en de Lissersweg langs de Nieuwerkerkertocht wordt een nieuw fietspad aangelegd: Het Perenlaantje. Dat biedt kansen om gelijktijdig over een lengte van 1600 meter een ecologische oever aan te leggen. Dit versterkt de ecologische hoofdstructuur (EHS) zoals door de provincie is vastgesteld. De aanleg van het fietspad zelf wordt bekostigd met een subsidie van de Stadsregio Amsterdam (SRA) die niet aangewend mag worden voor de aanleg van een ecologische oever.

Op dit moment heeft het project vertraging opgelopen door de grondverwerving. De uitvoering staat nu eind 2016 gepland, maar kan in verband met complicaties van de grondverwerving uitlopen naar 2017.

1.3. **Nieuw!** Natuurvriendelijke oevers: Kanskaart

De gemeente en Rijnland streven naar een goede kwaliteit van het oppervlaktewater met daarin een gevarieerd planten- en dierenleven. Natuurvriendelijke oevers leveren daar een belangrijke bijdrage aan omdat de overgang van land naar water geleidelijk wordt gemaakt. Om de aanleg van natuurvriendelijke oevers te stimuleren gaan de gemeente en Rijnland gezamenlijk een kanskaart opstellen en procesafspraken maken. Dit project zal worden getrokken door Rijnland. Bovendien heeft Rijnland een subsidieregeling vastgesteld voor het aanleggen van natuurvriendelijke oevers door een bestaande steile oever te vergraven tot een flauw talud.

Rijnland is trekker van dit project. Het opstellen van de kanskaart en het maken van procesafspraken is gestart in 2015 en inmiddels afgerond. De procesafspraken over de aanleg van de natuurvriendelijke oevers worden uiterlijk in het laatste kwartaal van 2016 gemaakt.

2. Waterkwantiteit

2.1. Stresstest klimaatbestendige stad

Klimaatbestendigheid gaat over de vraag in welke mate extreem weer, zoals zeer zware buien, overstromingen of extreme droogte en hitte, onze leefomgeving zullen ontwrichten. Een stresstest helpt de gemeente kennis en informatie te verzamelen om te bepalen:

- waar de kwetsbare plekken zijn voor overstromingen, wateroverlast, droogte en hitte;
- welke adaptatiemaatregelen genomen kunnen worden.

Er is voor gekozen om eerst een globaal beeld te vormen van de klimaatbestendigheid van een stedelijke kern met behulp van al aanwezige kennis en informatie. Deze quickscan zal informatie leveren om de vraagstelling scherper te krijgen, om te voorkomen dat energie wordt gestoken in gebieden waar geen problemen te verwachten zijn en om meer inzicht te verwerven in de mogelijkheden die adaptatiemaatregelen bieden. In een latere tweede fase volgt een verdiepingsslag.

Doel is inzicht te krijgen in de plekken binnen onze polder die kwetsbaar zijn voor klimaatverandering, de urgentie van problemen, mogelijke adaptatiestrategieën en mogelijke maatregelen om ons aan te passen aan de veranderende omstandigheden. De quickscan moet ook inzicht bieden in waar we géén problemen verwachten en op welke punten we nog onvoldoende kennis en informatie in huis hebben. In 2015 is de quickscan opgezet. Rijnland moet nog informatie aanleveren. Hierna wordt het ontwerp voor de quickscan afgerond in het derde kwartaal van 2016. De uitvoering van de quickscan vindt plaats in het tweede kwartaal van 2017.

2.2. Flexibel peil bestaande stad

Door het peil van het oppervlaktewater flexibel te maken, kan meer water worden geborgen op de momenten dat er veel neerslag valt. Om dit in bestaande stedelijke gebieden mogelijk te maken zijn in de meeste wijken aanpassingen nodig. De bestaande stedelijke gebieden zijn destijds immers niet ontworpen op flexibel peilbeheer. Een eerste verkenning wijst uit dat er mogelijkheden zijn, maar dat er weinig ruimte is voor grote peilschommelingen en dat er risico's bestaan bij het invoeren van flexibel peilbeheer.

De gemeente en Rijnland gaan onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor het toepassen van flexibel peilbeheer in de bestaande stedelijke gebieden. In het kader van de structuurvisie Haarlemmermeer is al een onderzoek gedaan naar problemen met overstorten van de riolering in Hoofddorp. Doel is een robuust en klimaatbestendig watersysteem en de haalbaarheid bepalen van flexibel peil in bestaand stedelijk gebied en enkele concrete mogelijkheden aangeven. Van dit project is Rijnland de trekker. Project de Hoek/Beukenhorst wordt gebruikt als input voor het haalbaarheidsonderzoek dat in het tweede kwartaal van 2017 wordt afgerond. Dit deelproject wordt door de gemeente getrokken.

2.3. Grondwatereffectrapportage

Structurele grondwaterproblemen op nieuwbouwlocaties kunnen worden voorkomen door bij de wijze van bouwen en bij het bouwrijp maken rekening te houden met de geohydrologische situatie. Bij grote ruimtelijke ingrepen met impact op het grondwaterregime wordt van de initiatiefnemer een grondwatereffectrapportage verwacht waarmee inzicht wordt verschaft in de mogelijke positieve en negatieve effecten van de ingreep op de omgeving. Deze verplichte planvorm verhoogt de bewustwording van de initiatiefnemer, maakt toezicht daarop helderder en helpt ons het grondwater doelmatiger te beheren. Het plan van aanpak hiervoor is inmiddels klaar en zal in 2016, en zonnodig in 2017 worden uitgevoerd.

2.4. Watervisie

Het doel is het verspreiden van de watervisie voor ruimtelijke ontwikkelingen uit het Waterplan, zodat die wordt toegepast in plannen en projecten. Bijbehorende acties zijn onder andere waterbijeenkomsten voor inwoners, een bewonerscampagne waterbewustwording, waterbijeenkomsten binnen de gemeentelijke organisatie, clusters informeren en workshop voor projectleiders. Dit project maakt inmiddels deel uit van het Waterplan en behoeft geen verdere actie vanuit het programma Duurzaam 2015-2018.

2.5. Coalitie klimaatbestendige stad

Het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Alliander, Rijnland en de gemeente Haarlemmermeer werken samen om in de gebouwde omgeving en infrastructuur en ontwikkelingen op elkaar af te stemmen en daar duurzame innovaties aan te koppelen. Dit project maakt inmiddels deel uit van het Waterplan en behoeft geen verdere actie vanuit het programma Duurzaam 2015-2018.

2.6. Coalitie voorzieningenniveau

De provincie Noord-Holland, LTO en Rijnland werken samen om op het moment van droogte voorbereid te zijn, zodat er voldoende water beschikbaar blijft om de polder 'door te spoelen'. Dit project maakt inmiddels deel uit van het Waterplan en behoeft geen verdere actie vanuit het programma Duurzaam 2015-2018.

2.7. Betrokkenheid inwoners klimaatadaptatie

Er wordt een plan gemaakt om inwoners te informeren over de gevolgen van klimaatverandering en een meerjarenaanpak om inwoners actief te betrekken bij klimaatadaptatie. NMCX (Natuur- en Milieucentrum, zie 13.3) zal de communicatie voor de gemeente verzorgen, net als nu al gebeurt bij energie en zwerfafval. Bijvoorbeeld in de vorm van een campagne met acties en projecten. Mogelijk kan worden aangesloten bij de bredere campagne rondom Haarlemmermeer Circulair die nu nog in ontwikkeling is. Ook zal met Rijnland worden samengewerkt. Bijvoorbeeld met een campagne rondom de app 'huisjeboompjebeter' die onder andere door Rijnland is ontwikkeld.

NMCX heeft een eerste inventarisatie gedaan van ontwikkelingen rondom klimaatadaptatie en een voorstel gedaan voor een campagne (werktitel: Haarlemmermeer waterproof) om te werken aan een groter bewustzijn van inwoners en ondernemers. Zij moeten zich gaan realiseren dat er veranderingen op de stad afkomen waar zij bij de inrichting van hun kavels rekening mee kunnen houden, individueel of collectief. De plannen en doelen voor de komende jaren moeten, samen met Rijnland, vertaald worden in een selectie van concrete maatregelen die bewoners, scholen of ondernemers kunnen nemen.

2.8. Groene schoolpleinen

Eind januari 2016 vond de kick-off plaats van het begeleidingsprogramma voor vier basisscholen om komend jaar zelf een groen schoolplein te realiseren. Hiermee wordt hemelwaterafvoer af gekoppeld van, of vertraagd geloosd, in het riool. Met de titel 'Samen naar een natuurlijk en avontuurlijk schoolplein' krijgen vier scholen het eerste half jaar van 2016 middels 8 workshops de inspiratie en tips om zelf met de ontwikkeling van een groen schoolplein aan de slag te gaan. Iedere maand wordt een thema behandeld, waarmee ze die maand ook daadwerkelijk aan de slag kunnen.

Na het succes van de eerste natuurlijke schoolpleinen is de interesse van andere scholen sterk toegenomen. In 2015 hebben naast de Zwanebloem ook Het Joppe, De Zevensprong, Montessorischool Floriande en Op Dreef de begeleiding gekregen voor hun project om een groen schoolplein te realiseren. Vijf andere scholen hebben hun interesse getoond voor de begeleiding naar een groen schoolplein.

2.9. Nieuw! Water besparen op scholen

Tijdens een gesprek tussen de portefeuillehouder Waterbeheer en de directeur-bestuurder van de Stichting Brede Scholen Hoofddorp is het idee naar voren gekomen om te bezuinigen op het drinkwaterverbruik in het gebouw 'In de breedte' in Hoofddorp. In de breedte is een combinatie van twee basisscholen (Klavertje vier en de Brandaris), een kinderdagopvangcentrum (Mirakels) en een wijkcentrum van de Stichting Meerwaarde. Het gaat dan met name om het gebruik van drinkwater voor de toiletten. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van waterbesparing.

Het onderzoeksproject is afgerond. Hieruit blijkt dat voor de scholen de beste manier van waterbesparing een educatief dual flush systeem is. Hiermee kan de hoeveelheid water afgestemd worden per toiletbezoek. Het onderzoek is gedaan voor het scholencomplex In de Breedte in Floriande in Hoofddorp. De waterbesparende toiletten zijn echter nog niet toegepast in de school vanwege praktische problemen, zoals gegevens over de bestaande toiletten en riolering.

2.10. Nieuw! Watertappunt

In het voorjaar van 2016 zal een watertappunt in het wijkpark in Overbos (Hoofddorp) worden geplaatst. Het doel hiervan is om een gezonder en milieuvriendelijk alternatief voor bijvoorbeeld frisdrank te bieden. Bij het meer drinken van water, is er minder afval van blikjes en flesjes wat weer goed is voor het milieu. PWN zal het watertappunt beheren en onderhouden.

3. Afvalwater

3.1. Energie uit afvalwater

In oktober 2015 is een verkennend onderzoek afgerond naar de haalbaarheid van thermische energie uit afvalwater (riothermie) voor Haarlemmermeer. De informatie en het onderzoek van Rijnland zijn gebundeld zodat deze kennis toegankelijk en beschikbaar is voor projecten binnen de hele gemeente.

Hieruit blijkt dat er nog te weinig kansrijke locaties in de gemeente Haarlemmermeer om riothermie structureel in te zetten. Daarom kan riothermie voorlopig geen volwaardig deel van de (afval)waterketen uitmaken. Individuele kansen met uitzonderlijk gunstige omstandigheden en voorwaarden kunnen zich echter wel voordoen, zogenaamde hotspots. Een onderzoek is gedaan naar de mogelijkheden van deze hotspots in Badhoevedorp. Op dit moment zijn die echter nog niet rendabel. Per ontwikkeling moet specifiek gekeken worden welke hotspots kunnen worden benut, met name of ze rendabel zijn. Omdat technieken zich verder ontwikkelen neemt de kans toe dat bepaalde hotspots in de toekomst rendabel worden. Hiervoor wordt een quickscan voor de hele gemeente aanbevolen om alle hotspots in kaart te brengen.

THEMA

Energie

Inleiding

Belangrijk voor een circulaire samenleving is de transitie van een energievoorziening op basis van fossiele brandstoffen naar een energievoorziening op basis van hernieuwbare bronnen. Niet alleen worden hierdoor klimaatverandering (CO₂-uitstoot) en luchtverontreiniging tegengegaan, die transitie draagt ook bij aan:

- het betaalbaarder maken van wonen door een lagere energierekening;
- het samenbrengen van mensen in collectieve duurzaamheidsinitiatieven in de buurt;
- meer innovatie en ondernemerschap en ontwikkeling van een nieuwe economie met een grotere concurrentiekracht;
- het minder afhankelijk zijn van import van olie en gas uit andere landen.

Visie

Onze ambitie op het thema energie is: **Haarlemmermeer wordt energieleverend**. De Metropoolregio Amsterdam (MRA) heeft als ambitie om in 2040 energieneutraal te zijn. Niet alle gemeenten binnen de MRA kunnen dit binnen de eigen gemeentegrenzen realiseren. Met andere woorden, om als Metropoolregio energieneutraal te zijn, dienen andere gemeenten energieleverend te worden in de toekomst.

In het Programma duurzaam 2015-2018 was reeds aangekondigd dat uitwerking van de energie-ambitie zou gebeuren in de Samenwerkingsagenda energie (zie 4.1).

4. Energiebesparing

4.1. Uitwerking Samenwerkingsagenda energie

In de Samenwerkingsagenda energie (kenmerk 2016.0016067) is onze ambitie om energieleverend te worden vertaald naar strategie, beleid en uitvoering voor de komende jaren. Kern van de aanpak is goede samenwerking in de regio met andere overheden, ondernemers, maatschappelijke instellingen en inwoners. Naast energiebesparing onderzoeken wij de mogelijkheden van energieopwekking (zie 5. Energieopwekking).

De Samenwerkingsagenda energie levert voor het uitvoeringsprogramma een scala aan samenhangende projecten op die in de komende jaren zullen worden uitgevoerd. De projecten zijn vooral gericht op verschillende belangrijke doelgroepen: bestaande bedrijven (inclusief maatschappelijk vastgoed), bestaande woningen, lokale opwekking en hergebruik, mobiliteit en nieuwbouw en herstructurering. Daarnaast zijn er ook algemene projecten, zoals het Haarlemmermeers Energieakkoord, om middels krachtige samenwerking te komen tot versnelling en opschaling van projecten ten behoeve van de energietransitie. In het kader van duurzaam vestigingsbeleid bezien wij de consequenties van datacenters (zie 17.3 PrimA4a, 17.6 Datacenters en 20.9 Schiphol Trade Park).

Maatschappelijk Vastgoed

In de Samenwerkingsagenda energie is de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed een belangrijk thema. De doelstelling van verduurzaming van maatschappelijk vastgoed is om dit financieel gezond, duurzaam en transparant te beheren. Verschillende acties worden uitgevoerd om dit te bereiken zoals het herstructureren van de bestaande voorzieningen. Het doel daarbij is het terugdringen van leegstand, en efficiënter gebruik van de bestaande gebouwen zoals scholen, sportaccommodaties, wijkcentra en dorpscentra en cultuurgebouwen. Bij onderhoud en renovatie wordt nagedacht over het gebruik van energiezuinige en technische installaties, slimme meters, duurzame materialen, het plaatsen van zonnepanelen en een hoge score (7,5 of meer) op de Gemeentelijke Prestatie Richtlijn (GPR, zie 17.4).

Om dorps- en wijkraden te stimuleren mee te denken hoe maatschappelijk vastgoed verduurzaamd kan worden, overwegen wij een prijsvraag zoals Het Groenste Idee van Haarlemmeer (zie 12.2) in te zetten.

Scholen

Uiterlijk in het derde kwartaal van 2016 wordt een nieuw Integraal Huisvestingsplan 2.0 opgesteld (zie ook Uitgangspuntennotitie Integraal Huisvestingsplan Onderwijs, kenmerk 2016.0009176). Hierbij wordt ook een nieuw Haarlemmermeers kwaliteitskader vastgesteld voor zowel nieuwbouw als bestaande bouw en renovatie, gebaseerd op de GPR. Zo zijn er bij de 8 scholen vallend onder de Stichting Brede Scholen Haarlemmeer zonnepanelen geplaatst en staat dit gepland voor de Oranje Nassauschool te Badhoevedorp. Ook andere projecten worden ingezet om scholen te verduurzamen (zie bijvoorbeeld 10.10 en 10.12).

Sport

Voor de oudere sportaccommodaties, zwembaden, sporthallen en sport- en gymzalen, zijn op milieubesparend gebied al de nodige maatregelen genomen (isolatie, warmteterugwinning, chemicaliën- en waterbesparing, etc.) maar in mindere mate dan in de nieuwere accommodaties. Het overgrote deel van de sport- en gymzalen behoren tot de wat oudere groep voorzieningen en dateren van voor 2000.

Bij de nieuwere accommodaties is, gelet op de milieubeleidsplannen van de gemeente al veel meer aandacht geschonken aan duurzaamheid. Zo zijn in de programma's van eisen van sportcomplex Estafette (Sporthal/zwembadcombinatie) en sportcomplex Koning Willem-Alexander aparte hoofdstukken opgenomen.

Wijk- en dorps huizen

Stichting Maatvast als beheerder en exploitant (in samenwerking met Tegenstroom) is voornemens om bij 15 dorps huizen zonnepanelen te plaatsen. In totaal gaat het om ongeveer 700 zonnepanelen. Verder is bij het nieuwe Dorpshuis in Badhoevedorp een hoge GPR-score van 8,5 behaald. Bij de voorbereiding van een nieuw te realiseren multifunctionele accommodatie te Zwanenburg, waarin onder andere een sporthal en een dorps huis gevestigd zal worden, is de ambitie om eveneens een GPR-score van 8,5 te behalen.

Prestatieafspraken Ymere

Het proces van nieuwe prestatieafspraken maken tussen de gemeente Haarlemmermeer en Ymere biedt een momentum om een nieuwe stap te maken naar een manier van samenwerken die aansluit bij het programma Duurzaam 2015-2018. Een aanpak die uitgaat van een open houding, vertrouwen tussen beide partijen, die elkaar weten te vinden in co-makerschap om hun gezamenlijke duurzaamheidsdoelen te bereiken via de prestatieafspraken en tevens aansluiten bij onze duurzaamheidsambities. In de prestatieafspraken met Ymere voor 2016 wordt ingezet op bevordering van de energiebewustwording onder huurders, woningverduurzaming en het stimuleren van duurzame huishoudelijke apparaten bij huurders. De prestatieafspraken voor duurzaamheid zijn een middel binnen de nog vast te stellen Samenwerkingsagenda energie waarin Ymere beoogd samenwerkingspartner is.

4.2. Stimuleringsfonds energiebesparing

Voor woningeigenaren zijn in zeven gemeenten effectieve en efficiënte gezamenlijke inkoopacties voor spouwmuur- en vloerisolatie georganiseerd. Deze propositie, onder de naam 'Winst uit je Woning', blijkt repeteerbare resultaten te genereren waarbij telkens 10% van de benaderde doelgroep zich inschrijft voor de gezamenlijke inkoopactie. 25% van deze deelnemers gaat vervolgens in op het aanbod uit de veiling en isoleert de woning. Inmiddels zijn op deze wijze ruim 1.500 woningen geïsoleerd. In deze pilot is onderzocht in hoeverre de aanpak voor huurders werkt en of werkbaar gemaakt kan worden. De inkoopactie is uitgevoerd waarbij ruim 2000 huurders zijn aangeschreven om deel te nemen. Doorgaans doet 10% van de aangeschreven doelgroep vrijblijvend mee aan de inkoopactie en neemt daarvan 25% daadwerkelijk isolatiemaatregelen af. Het aantal deelnemers onder huurders is 'acht stuks' (0,4%) en daarmee zeer laag. Vooralsnog heeft geen enkele huurder opdracht gegeven voor isolatie van de woning. Een belangrijke reden hiervoor ligt in het feit dat deze doelgroep gemiddeld minder kapitaalkrachtig is dan de doelgroep van woningeigenaren. Een tweede reden voor terughoudendheid is dat huurders wordt gevraagd te investeren in een woning die niet van hen is. Deze beide factoren waren vooraf voorzien en onderdeel van het onderzoek. Een derde, en zeer bepalende, factor voor het lage aantal deelnemers is dat de actie niet is gecommuniceerd vanuit een gezaghebbende partij zoals de gemeente en Ymere. Communicatie naar koopwoningseigenaren zonder zichtbaarheid van de gemeente levert eveneens een zeer lage conversie op van 2% in plaats van 10%. Bij gebrek aan animo is de pilot beëindigd.

4.3. Nieuw! Innovatie openbare verlichting

In het kader van energiezuinig beheer zullen de ondergrenzen van de lichtniveaus, zoals vermeld in de Richtlijn voor Openbare Verlichting (ROVL) 2011, worden toegepast. Armaturen worden vervangen door energiezuinige armaturen voorzien van Ledlamp met een dimregime en er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van duurzame milieuvriendelijk geproduceerde herbruikbare materialen. Ook is sprake van projecten met verlichting op maat. Hierbij brandt het licht alleen als het nodig is en wordt voor de energievoorziening gebruik gemaakt van zonnepanelen en windmolens.

4.4. Nieuw! Slimme meters

In 2015 is er door de inzet van slimme meters door Maatvast al voor zo'n € 40.000 aan energieverlies voorkomen. Door ook de gemeentelijke energiemeters te digitaliseren wordt het mogelijk om het energieverbruik van de openbare verlichting goed te monitoren en inzichtelijk te krijgen. Hierdoor wordt de energiebesparing door het vervangen van oude armaturen door armaturen met ledlampen zichtbaar. Volgens de landelijke afspraken dienen alle oude analoge meters in 2020 te zijn vervangen door slimme digitale meters. Het toepassen van slimme meters helpt verder bij het opstellen van de begroting van de energiekosten, kan er maandelijks op basis van het werkelijk verbruik worden afgerekend, en helpen slimme meters om illegale aansluitingen op te sporen.

5. Energieopwekking

5.1. Restwarmte Badhoevedorp Greenport

Op 4 juni 2015 heeft Haarlemmermeer de "Samenwerkingsovereenkomst duurzame warmte en koude Metropoolregio Amsterdam" ondertekend. Warmte- en koudenetten is een infrastructuur die nodig is om vraag en aanbod van (rest)warmte en koude uit te wisselen. Binnen deze samenwerking zetten partijen zich in om te komen tot de realisatie van een grootschalige regionale hoofdinfrastructuur voor de levering van warmte voor woningen en glastuinbouw (aansluiting van 500.000 woningequivalenten in de periode tot 2040). Er is een Greendeal gesloten met de Rijksoverheid, vanuit het rijk wordt een financiële bijdrage geleverd aan de Greendeal MRA-programma Warmte Koude (kenmerk 2015.0027292).

Voor Haarlemmermeer zijn er kansen voor de Greenport (Rijsenhout) en mogelijk Badhoevedorp. De portefeuillehouder Duurzame Economische Ontwikkeling heeft als ambassadeur duurzaamheid voor de Greenport zitting in de stuurgroep. Voor de glastuinbouw wordt vanuit de Greenport ook gewerkt aan CO₂ levering voor de glastuinbouw. Dit is noodzakelijk voor de kansen voor warmtelevering (zie ook PrimA4a, 0).

In februari 2016 is een "grand design" voor het regionale warmtenet geschetst. Dit wordt nu verder uitgewerkt op organisatorisch vlak. In september 2016 zijn de contouren van het warmte-akkoord gereed dat naar verwachting eind 2016, begin 2017 kan worden getekend.

Voor Badhoevedorp moet de gemeente meer gedetailleerd inzichtelijk maken of hier potentie ligt voor aansluiting op een gezamenlijk net. Aandachtspunt hierbij vormen de reeds gemaakte afspraken met ontwikkelaars (ambitie niet hoger dan bouwbesluit) en de planning van de woningbouw.

5.2. Innovatieve bronnen energieopwekking

Innovatievere mogelijkheden voor energieopwekking als decentrale installaties die biobrandstoffen produceren worden onderzocht. Dit onderzoek is ondergebracht in de Samenwerkingsagenda energie. We verwachten in 2017 de resultaten van dit onderzoek te kunnen presenteren.

5.3. Lokaal energiebedrijf Tegenstroom

In april 2014 is Tegenstroom, de lokale duurzame energiemaatschappij van de gemeente Haarlemmermeer, opgericht. Tegenstroom is opgericht door de gemeente Haarlemmermeer voor:

- het kunnen leveren van lokaal opgewekte duurzame stroom;
- ter bevordering van de onafhankelijkheid voor een schone leefomgeving;
- de energierekening van iedereen binnen de gemeente te beheersen.

Sinds de oprichting in 2014 maakt Tegenstroom een langzame maar gestage groei door, met een flinke groeistuijp in het najaar en de winter van 2015: van minder dan 100 klanten in de zomer, tot 225 klanten eind 2015, waaronder 17 zakelijke klanten. Tegenstroom voor Ymere (TSY) heeft in 2015 de grens van 1.000 overschreden: 1.052 Huurders van Ymere hebben zich aangemeld voor zonnepanelen. Met de zonnepanelen wordt de doelstelling (hier alle energie voor de klanten opwekken) op het gebied van elektra ruim gehaald. De zonnepanelen wekken 2 miljoen kWh op jaarbasis op, oftewel het energieverbruik van ruim 570 huishoudens.

Het huidige doel van Tegenstroom is om door te groeien naar 450 particuliere klanten en 40 bedrijfsklanten aan het eind van 2016. Dit betekent voldoende klanten voor een zelfstandig energiebedrijf en winst om te investeren in lokale energieopwekking. Oorspronkelijk plan was om 3000 installaties te realiseren. Voortschrijdend inzicht leert dat een maximum van 1.750 haalbaar is. In een grove scan van het woningbestand van Ymere in 2013 werden 7.000 geschikte huizen geselecteerd. Na anderhalf jaar installeren zijn hiervan ongeveer 5.000 huizen over. Voor 2016 wordt gestreefd naar de aanleg van nog eens ruim 700 installaties.

5.4. Nieuw! Zonnepanelen de Groene Hoek

De ambitie is om op de Groene Hoek (een toekomstig bedrijventerrein op De Hoek) in te richten met zonnepanelen voor een periode van 20 jaar. Het betreft een terrein van 26 ha met een vermogen van circa 15MW per jaar dat daarmee energie kan opwekken voor 4500 huishoudens.

Wij verwachten dat in april 2016 de Stimuleringsregeling Duurzame Energie+ (SDE+) subsidie wordt afgeven. De werkzaamheden zullen eind 2016, begin 2017 starten.

6. Duurzame mobiliteit

6.1. Aanhaking Deltaplan Bereikbaarheid/Mobiliteit algemeen

De algemene aanpak voor mobiliteit is beschreven in de Samenwerkingsagenda energie (zie 4.1). In het kader hiervan zullen wij ook de relatie leggen naar onder andere het Deltaplan Bereikbaarheid.

6.2. Nieuw! E-laadpalen

In 2015 is het project gestart om honderd extra oplaadpalen te plaatsen. Door deze aanzienlijke uitbreiding van het netwerk van openbare oplaadpalen, kan het elektrisch vervoer verder worden gefaciliteerd. Voor de toekomst zien we dat onze duurzaamheidsambitie naar een duurzamere mobiliteitsmix, met elektrisch rijden als belangrijk onderdeel, alleen realiseerbaar is als de markt én de overheid zich hiervoor inspannen. Voor het realiseren van een dekkende laadinfrastructuur gaan we een toekomstbestendige oplossing creëren die niet afhankelijk is van de beschikbaarheid van provinciale of gemeentelijke subsidie.

Eind 2014 stonden er 26 oplaadpalen in de openbare ruimte die tijdens een pilot in 2013 waren geplaatst. In 2015 zijn 64 extra oplaadpalen geplaatst. Dit is minder dan gepland en dat komt voornamelijk doordat Metropoolregio Amsterdam Elektrisch (MRA-E) in 2015 minder oplaadpalen beschikbaar heeft gesteld. Desondanks was het toereikend om te voorzien in de behoefte van de aanvragers. Het aantal oplaadpalen in de openbare ruimte tot en met 31 december 2015 is in totaal op 90 stuks uitgekomen.

Het doel is om een toekomstbestendige oplossing te creëren die niet afhankelijk is van de beschikbaarheid van provinciale of gemeentelijke subsidie. Hiervoor wordt nieuw beleid separaat voorgelegd waarbij de markt een belangrijkere rol krijgt in het voorzien van de laadinfrastructuur.

6.3. Nieuw! Band op spanning

In het tweede kwartaal van 2015 is een slimme bandenpomp op het parkeerterrein naast het gemeentehuis geplaatst. De doelgroep van het gebruik van de pomp zijn bezoekers, medewerkers van de gemeente en van ondernemers in het centrum. De bandenpomp biedt communicatiemogelijkheden om bewustwording te creëren dat duurzaamheid voordelen biedt. Ook nodigt de pomp uit om na te denken wat men privé of op hun werk rond duurzaamheid kan doen. De pomp wordt goed gebruikt (2.966 gebruikers in het 1e jaar) en geeft gelijk inzicht in de totale besparing (ruim € 80.000).

Naast de pomp op het parkeerterrein naast het gemeentehuis, zijn ook 2 pompen geplaatst op bedrijfsterreinen Cruquius en Park 20|20 (gefinancierd door Dura Vermeer) om zo medewerkers en bezoekers van deze bedrijventerreinen te bereiken.

6.4. Nieuw! Intelligent Transport Systeem (ITS)

Remmen en optrekken van voertuigen leidt tot verminderde verkeersdoorstroming en hoger energieverbruik. ITS heeft als doel voertuigen met elkaar en/of met verkeersregelininstallaties (VRI) te laten communiceren, om zo transport slimmer te maken. De provincie Noord-Holland en de gemeente Haarlemmermeer gaan een test uitvoeren waarbij (colonnen) vrachtwagens groen licht krijgen. Dit spaart reistijd en energie uit. De test zal plaatsvinden op het traject Pudongweg – Fokkerweg – Cargo Entrance Schiphol. Op dit traject zullen de VRI's geschikt worden gemaakt. Het is een test waarbij we sterk afhankelijk zijn van de transporteurs, want die moeten de systemen in hun voertuigen inbouwen, waarbij ze overigens een bijdrage vanuit het Rijk krijgen. Als de test succesvol is, kan dit op andere logistieke terreinen worden toegepast. In 2016 wordt de test voorbereid, uitvoering zal plaatsvinden in 2017.

THEMA

Grondstoffen

Inleiding

De herbruikbaarheid van producten en grondstoffen en het herstellend vermogen van natuurlijke hulpbronnen zijn het uitgangspunt van de circulaire samenleving. Door kringlopen te sluiten kunnen we afval voorkomen en hoeven we niet steeds weer nieuwe grondstoffen te winnen. Grondstoffen worden schaarser of worden gewonnen tegen steeds hogere maatschappelijke kosten. We willen niet verbruiken wat niet hersteld kan worden. Dat geldt ook voor onze natuur. In ons handelen, richten we ons op het herstellend vermogen van onze natuurlijke hulpbronnen. We willen de druk op de ecosystemen verminderen en de biodiversiteit versterken. Daarmee vergroten wij onze mogelijkheden tot benutting van natuurlijke hulpbronnen ook op lange termijn en creëren we (nieuwe) lokale werkgelegenheid, een prettige leefomgeving en minder afhankelijkheid.

Visie

Onze ambitie op het thema grondstoffen is: **Het zo lang mogelijk in de kringloop houden van grondstoffen** of niet in de kringloop brengen. Wij werken aan deze ambitie via drie subthema's: reductie van afvalstromen, optimale benutting van grondstoffen en versterking van de biodiversiteit en de ecologische waarde.

7. Grondstoffen

7.1. Maatlat eigen grond-, weg- en waterbouwprojecten

Bij een duurzame inrichting van de openbare ruimte gaat het om het maken van weloverwogen keuzes op het gebied van mens (welzijn), milieu (milieubelasting en grondstofproblematiek) en maatschappij (welvaart). Het doel is een continue verlaging van de milieubelasting, een duurzame en efficiënte inzet van geld en het vergroten van het welzijn van de gebruiker en bewoner. Om dit praktisch toepasbaar te maken en te ondersteunen is in 2015 een meetlat voor het duurzaam inrichten van de openbare ruimte ontwikkeld, Tool DIOR. Dit is een toepasbare systematiek om de duurzaamheid van de inrichting van de openbare ruimte en het groen meetbaar te maken.

In maart 2016 is gestart met de implementatie en het gebruik van de tool bij projecten in de fysieke ruimte. In juli 2016 vindt de evaluatie en verslaglegging van de resultaten van de eerste projecten plaats.

7.2. Duurzaam inkopen en aanbesteden

Voor alle producten (of productgroepen) die binnen onze gemeente worden ingekocht moet een haalbare en toepasbare systematiek voor duurzaam/circulair inkopen worden vastgesteld. Voor de Europese aanbestedingen is in 2015 100% duurzaam aanbesteed en ingekocht. Er is echter geen zicht of de gemeentelijke duurzaamheidscriteria worden toegepast bij enkelvoudige en meervoudige onderhandse aanbestedingen. In juni 2016 wordt met de beleidsevaluatie Inkoop & Aanbesteding bezien hoe hierin verbetering kan worden gebracht.

7.3. Biocomposieten brug/ **Nieuw!** Biobased straatmeubilair

Met opdrachtgever Schiphol Logistics Park (SLP), Technische Universiteit (TU) Delft en FiberCore Europe (producent) wordt gewerkt aan de ontwikkeling en realisatie van een Biobased Composieten Brug. De brug zal voor de zomer van 2016 op Schiphol Logistics Park (SLP) worden geplaatst en zal bestaan uit de volgende producten: vezels van basalt, een vulkanisch gesteente dat kan worden omgesmolten, samen met een bio-polyester hars. Dit zorgt voor een lichtgewicht brug, die sterker is dan een brug gemaakt van staal, makkelijker in onderhoud en met vooral een langere levensduur. De brug kan gemakkelijk worden aangelegd, gerepareerd, maar vooral ook worden verplaatst. Daarnaast is het mogelijk om het materiaal te hergebruiken. De aanneemovereenkomst is in april 2016 door de betrokken partijen getekend.

Daarnaast wordt in samenwerking met InHolland en het Centre Expertise Biobased Economy (CBBE) gewerkt aan het plaatsen, onderhouden en monitoren van een viertal biobased straatbanken als showcase voor biobased straatmeubilair. De banken worden gemaakt van verschillende gewassen (olifantsgras, bamboe, hennep en vlas). De show case is gekoppeld aan de green deal grassen en gewassen (zie 8.3). De onthulling van de eerste bank vond begin april 2016 plaats.

7.4. Marktplaats materialen

Bij gemeentelijke projecten worden bij sloop bouwmaterialen vaak niet hergebruikt, maar vernietigd: op de vuilnishoop, bij het puinverwerkingsbedrijf of in de verbrandingsoven. Met de groei van de bevolking stijgt de consumptie en groeit onze afvalberg. We willen bouwmaterialen en grondstoffen op kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruiken waardoor de economische waarde zoveel mogelijk blijft behouden. We willen daartoe de beschikbaarheid van materialen ten gevolge van bijvoorbeeld sloop van gebouwen en de meubilairvoorraad voor de openbare ruimte, in kaart brengen. Een virtuele gemeentewerf kan bijdragen aan dit doel. Door slim gebruik te maken van de digitale mogelijkheden kunnen we hergebruik van bouwmaterialen maximaliseren en waardevernietiging minimaliseren.

Met behulp van een virtuele gemeentewerf kan makkelijker een nieuwe bestemming worden gevonden voor bijvoorbeeld straatmeubilair, hekwerken, verharding, etc, maar ook voor tijdelijke huisvesting en herbruikbare gebouwinstallaties. Een bomenbank en grondbank behoren ook tot de mogelijkheden. In de praktijk zal blijken wat de mogelijkheden van de virtuele gemeentewerf zijn om vraag en aanbod bij elkaar brengen. Start van dit project is voorzien vanaf het derde kwartaal van 2016. Dit project kan ook aanleiding zijn voor een materialenpaspoort van maatschappelijk vastgoed. Vanaf het tweede kwartaal 2016 worden de mogelijkheden hiervoor verder onderzocht.

8. Biomassa

8.1. Beter benutten van groente-, fruit- en tuinafval (gft)

De gemeente heeft een stimulerende en faciliterende rol in het beter benutten van gft. Concreet betekent dit dat de gemeente wil bijdragen aan het zoeken naar toepassingen van gft en een podium wil bieden om de meest gunstige toepassingen onder de aandacht te brengen. Er vindt onderzoek plaats naar gft-inzameling bij hoogbouw. Daarnaast is in de wijk Floriande een proef gehouden met extra communicatie over gft-inzameling met rolemmers in plaats van ondergrondse containers. Er is nog geen keuze gemaakt voor een andere inzamelmethode. Deze zal worden gemaakt op basis van de Startnotitie huishoudelijk grondstoffenplan 2017-2021 (kenmerk 2016.0004673). We gaan daartoe in het derde kwartaal 2016 – samen met De Meerlanden en dorps- en wijkraden – drie inzamelproeven organiseren voor de laagbouw (huidig inzamelsysteem: rolemmers), de laagbouw (huidig inzamelsysteem: verzamelcontainers) en de hoogbouw (huidig inzamelsysteem: verzamelcontainers). De betrokken inwoners kunnen hun voorkeur uitspreken voor een bepaald inzamelsysteem van grondstoffen. De proeven resulteren in een uitvoeringsplan voor de hele gemeente in 2017.

8.2. Pilot Bermgrassen

Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar hergebruik van groenafval en met name van bermgras. Uit de bijeenkomst met marktpartijen blijkt dat de marktpartijen installaties gaan bouwen (waarschijnlijk rond Alkmaar) en kunnen naar verwachting rond 2020 de vrijkomende grasgewassen verwerkt worden in met name de papier- en kartonindustrie als grondstof. De verwachting is dat daardoor de prijs die de overheden nu betalen voor vrijkomende gewassen van € 15 per ton zal gaan dalen naar € 5 per ton (transportkosten). Kortom, er komen in de nabije toekomst grotere afzetmogelijkheden om voor te schrijven in bestekken voor overheden die ook haalbaar zijn. De presentatie van het eindrapport vindt medio 2016 plaats.

8.3. Greendeal grassen en gewassen

Vanuit Biobased Connections, een platform voor ondernemers, kennispartners en overheid in de MRA, dat zich inzet voor stimulering van de biobased en circulaire economie, is in januari 2014 de Green Deal Grassen & Gewassen gesloten. Het doel is stimulerend en faciliterend in te zetten op hoogwaardige verwerking en toepassing van rest- en afvalstoffen en groene gewassen. Daarbij wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke impact op de economische en milieudoelstelling van de regio.

Partijen verbinden zich met deze greendeal aan het ontwikkelen van business cases en marktopbouw van biobased producten, met als basismateriaal grassen en gewassen. Hierbij wordt gewerkt aan het optimaliseren van ketens: het extraheren en gebruiken van zoveel mogelijk waardevolle componenten van de grassen en gewassen, met een zo hoogwaardig mogelijke toepassing binnen de business case.

Uit deze Green Deal is de showcase biobased straatmeubilair (zie ook 7.3) en het projectvoorstel 8.2 Pilot hoogwaardige verwerking Bermgras voortgekomen. Met Haarlemmermeers gewas wordt momenteel bekeken of de vezels gebruikt kunnen worden voor de fabricage van verf.

Het Platform Biobased Connections is inmiddels ontbonden vanwege het aflopen van subsidie. Wel wordt er nagedacht over een vervolg. De Green Deal is eveneens beëindigd, maar er is een regionaal netwerk ontstaan waarin nog steeds geïnvesteerd wordt, met telers, boeren, producenten, innovators, bedrijven, overheid en instellingen als broedplaats voor nieuwe projecten. In plaats van de Amsterdam Economic Board zal Schiphol Area Development Company (SADC) als trekker gaan optreden. Daarnaast wordt gewerkt aan een einddocument met geleerde lessen en aanbevelingen.

8.4. Tijdelijk gebruik gronden voor biobased gewassen

Op Schiphol Trade Park is 80 hectare aan biobased gewassen gerealiseerd. De gewassen bestaan uit olifantsgras, vlas, bamboe en hennep. Er is een samenwerking tussen de Miscanthusgroep (coöperatie van bedrijven actief in akkerbouw, agrarisch loonwerk en groen onderhoud) en boeren uit de omgeving. Zij beheren de terreinen, zorgen voor afzet en hebben contact met producenten die de gewassen gebruiken voor onder andere biobased beton. Dit project is onderdeel van Greendeal Grassen en Gewassen.

8.5. Biobased Expocenter

In 2014 is een woning op de Rijnlanderweg verbouwd tot Biobased Expocenter. Deze locatie wordt ingezet als vergaderlocatie en verzamelgebouw van duurzame bedrijven waaronder Natural Powered Speed Products (NPSP), een ontwikkelaar van producten gemaakt van biobased gewassen. Rondom het expocenter staan voorbeelden van de in 8.4 genoemde gewassen.

8.6. Nieuw! Bakstenen uit bouw- en sloopmateriaal

Met de uitvoering van 5 banken, gemaakt van sloopafval, in de openbare ruimte wordt beoogd de inwoner, overheid en ondernemers bewust maken van de waarde van afval en de mogelijkheden van het bouwen met afval. De projecten dienen om publiciteit te genereren voor de mogelijkheden van bouwen met afval. Daarnaast heeft het project als doel om de perceptie van afval te veranderen (van afval naar grondstof). StoneCycling zal het project ook onder haar eigen internationale netwerk van architecten, ontwikkelaars, bouwers en media verspreiden. De banken kunnen actief gebruikt worden door het publiek en fungeren tevens als showcase voor StoneCycling waarbij visueel duidelijk wordt dat deze banken gemaakt zijn van verschillende afvalmaterialen. StoneCycling heeft diverse ontwerpen voor de banken aangeleverd en is het ontwerp op dit moment aan het optimaliseren.

9. Ecologie en biodiversiteit

9.1. Biologische variatie Plesmanhoek

De Plesmanhoek is een recreatiegebied waar de nadruk ligt op het verbouwen van oude landbouwgewassen. Lokale boeren beheren de gewassen, met als doel de oude gewassen te behouden en de biodiversiteit te bevorderen. De boeren werken in opdracht van het recreatieschap Spaarnwoude. De voortgang van het project is afhankelijk van de inrichting van het gebied in verband met de benodigde ruimte voor de camping van Mysteryland. Medio 2016 is duidelijk hoe het met het beheer van het gebied en de verbreding van het project voor meer biodiversiteit verder gaat.

9.2. Bewonersparticipatie ecologie en biodiversiteit

Via groene vormen van bewonersparticipatie (tuintjes, plantenacties, beheermaatregelen) wordt, in combinatie met betere samenwerking van buurtbewoners, de biodiversiteit vergroot. Daarnaast is de wijktuin in Floriande in de omvang verdubbeld. Op 16 maart 2016 is naast deze wijktuin de natuureducatietuin voor de nabijgelegen scholen geopend. Met het Haarlemmermeercollege wordt de aanleg van een insectentuin voorbereid.

9.3. Groene AS Badhoevedorp

De Groene AS is een regionale ecologische en recreatieve verbinding die grote en kleine natuurgebieden tussen Amstelland en Spaarnwoude met elkaar moet verbinden. De 50 meter brede strook ten zuiden van de Schipholweg in Badhoevedorp vormt een belangrijk onderdeel van deze Groene AS en krijgt een ecologische en recreatieve inrichting. Het voorlopig ontwerp is eind 2015 door ons college vastgesteld. Het definitieve ontwerp inclusief beplantingsvoorstel is eind 2016 gereed.

9.4. Ecologische verbinding Stellinghof

In het Nationaal Natuur Netwerk mist een onderdeel van de ecologische verbinding door de westkant van Haarlemmermeer. Het doel is met behulp van aanpassing van oevers en het beheer een ecologische verbinding met Stellinghof tot stand te brengen, waarbij er een ecologische verbinding (water en moeras) voor dieren ontstaat. Omdat de ontwikkeling van Haarlemmermeer West vooralsnog is vertraagd, is de gewenste ecologische verbinding nog onvoldoende in beeld. Daarom is dit project nog niet opgepakt.

9.5. Educatieve projecten ecologie en biodiversiteit

De doelstelling van dit project is ruimte geven aan educatieve projecten, al dan niet gezamenlijk met het NMCX, zoals het tuinenproject Floriande uitbreiden met een schooltuin en scholen adviseren bij de omvorming van hun schoolplein naar een natuureducatieve tuin. Daarnaast is het doel om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de Heemtuin van de Heimanshof weer op orde komt. Er is hiertoe contact gelegd met het bestuur en werkgroepen die zich bezighouden met het onderhoud van de tuin.

9.6. Groen in de klas

Groene planten vormen een haalbare, betaalbare en praktische oplossing om snel schone lucht in klaslokalen te brengen. In dit project doen 10 scholen ervaring op met een moderne, praktische wand. Onderzoek naar de kwalitatieve effecten laat zien dat zowel leerkrachten als leerlingen heel enthousiast zijn over een plantenwand in hun klaslokaal. Deze resultaten bieden een basis voor grootschalige toepassing van groene wanden in klaslokalen. Het onderhoudscontract voor de plantenwanden in 10 scholen loopt tot oktober 2016. Daarna wordt dit project afgesloten en wordt bezien of het mogelijk is om dit project nogmaals uit te voeren met andere scholen.

9.7. Nieuw! Fruit Your World, pilot basisonderwijs

Samen met NMCX heeft Stichting Fruit Your World het plan opgevat om een pilot te starten met een aantal basisscholen over de vergroening van hun schoolpleinen. De pilot betreft 10 scholen met gemiddeld 10 fruitbomen. Komend jaar zullen meerdere scholen worden gezocht die willen aanhaken bij dit concept en waar bomen kunnen worden geplant.

9.8. Nieuw! CO₂ Bomenmonitor

Voor de Bomenmonitor wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel CO₂ door de bomen in Haarlemmermeer worden vastgelegd. Hiervoor wordt onderzoek gedaan naar het Haarlemmermeerse bomensortiment en rekenformules voor CO₂-vastlegging, zodat een geschikt rekenmodel gevonden/ontwikkeld kan worden. Doel van het onderzoek is een CO₂ monitor met informatie over vastgelegde CO₂ en waar mogelijk inzicht in toekomstige vastlegging en inzicht in baten van bomen en aanbevelingen voor het vergroten en benutten van deze kansen. De voorbereiding is in maart 2016 gestart en in juni 2016 wordt de oplevering van het rekenmodel voorzien.

9.9. Nieuw! Gladheidsmeldsysteem

Om de gladheidsbestrijding efficiënter en duurzamer te maken is het wenselijk een eigen gladheidmonitoringsysteem (meetpunten) in de polder te hebben. Op basis hiervan kan het al dan niet starten van strooiacties beter bepaald worden. Hierdoor kunnen overbodige acties en daarmee onnodig zoutgebruik beperkt worden, zonder dat de verkeersveiligheid in gevaar komt. Het streven is erop gericht om bij de start van het gladheidseizoen (november 2016) 2-3 meetpunten in de gemeente gerealiseerd te hebben.

OVERKOEPELEND

Kennis en Innovatie

Inleiding

De complexe opgaves die de veranderingen in het klimaat, de economie en op het sociale vlak ontstaan vereisen een nieuwe oplossingen. Deze oplossingen worden onder andere aangedragen door technologische of sociale innovaties. Kennis is echter ook nodig om tot nieuwe oplossingen te komen of bestaande oplossingen in onze context te kunnen toepassen. Hiervoor is het belangrijk om te kijken wat er om ons heen gedaan wordt, maar ook door te leren van wat we zelf doen.

Diversiteit van systemen en processen zorgt ervoor dat de gemeente flexibel en dynamisch blijft, waardoor de kwaliteit van leven in de polder kan blijven evolueren.

Borging van circulair handelen in de organisatie

Het doel van het Programma Duurzaam is dat duurzaamheid en circulair handelen na afloop van het programma in de organisatie ingebed is. Daarmee moeten kennis, middelen en processen toereikend zijn voor zelfstandig handelen. Het overkoepelende karakter van circulariteit vergt het bieden van structurele oplossingen in verbinding, integraliteit van themaketens, nieuwe vormen van waardebeoordeling, nieuwe financieringsmodellen en continue kennisontwikkeling.

Het integraal denken in themaketens, waardebeoordeling en nieuwe financieringsmodellen zijn sterk aan elkaar gerelateerd. Bijvoorbeeld de themaketens mobiliteit – verkeer – luchtkwaliteit – gezondheid – zorg, geeft aan dat investering in mobiliteit uiteindelijk effect kunnen hebben op de zorguitgaven. Ketenanalyses, total cost of ownership (TCO), Life Cycle Costs (zie paragraaf 11.2 Duurzaamheid van het collegeprogramma "Krachtig Samen Werken") en maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA) kunnen hierbij helpen. Deze instrumenten kunnen inzichtelijk maken dat hogere investeringen vooraf op den duur minder financiële en maatschappelijke kosten met zich meebrengen. Daarmee zouden sommige uitgaven mogelijk ergens anders gefinancierd moeten worden.

10. Kennis en innovatie

10.1. Lidmaatschap Ellen MacArthur Foundation

In 2015 is Haarlemmermeer als eerste regio van Nederland lid geworden van de Ellen MacArthur Foundation (EMF), een internationaal netwerk van ondernemers die zich inzetten voor de circulaire economie. Het doel hiervan is kennisontwikkeling, uitwisseling en het opzetten van een netwerk van potentiële partners.

Er zijn afgelopen jaar verschillende workshops en bijeenkomsten geweest ten behoeve van het ontwikkelen van kennis en het netwerk. Daarbij hebben ook bedrijven zoals Delta Development en Schiphol Group kennis gemaakt met EMF. De aandacht van EMF ligt voornamelijk op ondernemers en zij kan daardoor een goede partner zijn voor ondernemers uit de regio. De vragen die wij als gemeente hebben liggen echter nog open.

Het lidmaatschap loopt tot eind 2017. Komend jaar zal er gekeken worden hoe wij de kennis van EMF zo goed mogelijk met onze projecten kunnen verbinden. Daarbij zal er een evaluatie gemaakt worden om te beoordelen of het lidmaatschap verlengd moet worden.

10.2. Groene Kapstok

De Groene kapstok is een programma dat basisscholen in Haarlemmermeer helpt steeds een stapje duurzamer te worden. Samen met kinderen, ouders en omgeving. De website groenekapstok.nl is een platform voor scholen en biedt een overzicht van tips en activiteiten op verschillende thema's. Het project loopt tot maart 2018. De bedoeling is dat daarna de Groene Kapstok opgepakt wordt door de scholen en schoolbesturen zelf (met steun van NMCX).

10.3. Samenwerking Arizona State University

De samenwerking met ASU heeft in 2015 niet geleid tot verdere ontwikkelingen en nieuwe projecten. Voor 2016 zijn ook geen nieuwe projecten gepland. Op 22 januari 2017 ligt de einddatum van de samenwerkingsovereenkomst tussen de gemeente Haarlemmermeer en Arizona State University. Ook via andere kanalen zoals de Ellen MacArthur Foundation (zie 10.1) is samenwerking met ASU mogelijk.

10.4. Haarlemmermeer Beyond Sustainability

Haarlemmermeer Beyond Sustainability (HBS) is een samenwerkingsverband tussen Haarlemmermeer, Schiphol Area Development Company (SADC), Delta Development en Arizona State University (ASU) om te komen tot een visie op duurzame gebiedsontwikkeling gericht op de circulaire economie. Het project bestaat uit het doen van onderzoek om zodoende de fundamenten voor deze visie op duurzame gebiedsontwikkeling te creëren. Inmiddels is het onderzoek afgerond met een rapportage. Dit heeft de basis gevormd om verder na te denken over de ontwikkeling van een luchthavenregio en circulair handelen. Dit heeft haar beslag gekregen in de ontwikkeling van de *IBA, samenleven met de luchthaven* (zie 20.6). Daarmee is Haarlemmermeer Beyond Sustainability afgerond.

10.5. Proeftuinen Haarlemmermeer

Duurzaamheid en innovatie zijn naadloos met elkaar verbonden. Om onze ambities waar te maken zijn innovaties nodig. Zo zijn er technieken om energie uit gras op te wekken, technieken om een artificiële boom te maken die zonne-energie gebruikt en projecten op het gebied van gelijkstroom en algenproductie. Wij willen ruim baan maken voor deze innovaties zodat deze in de praktijk kunnen worden toegepast. Dit project is in voorbereiding en wordt opgestart in het najaar van 2016.

10.6. Better Airport Regions

In oktober 2014 heeft er in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam een groots afsluitend congres rondom het project Better Airport Regions (BAR) plaatsgevonden. Better Airport Regions was een project van TU Zürich, TU Delft, TU München, UVA, Schiphol en de gemeente Haarlemmermeer en focuste op de vraag: hoe kunnen luchthavens bijdragen aan een duurzame, veerkrachtige en flexibele stedelijke regio. De kennis van deze partijen wordt ingezet om het gebied op en rond de luchthaven op een zo duurzaam mogelijke manier te ontwikkelen en te transformeren.

De kennisinstellingen hebben verschillende bezoeken aan Haarlemmermeer gebracht om kennis te halen. Vanuit verschillende disciplines en invalshoeken zijn het functioneren, de effecten, wereldwijde navolging en de kansen voor een veerkrachtige en toekomstbestendige luchthavenregio geformuleerd. Denk hierbij aan ruimtelijke concepten, infrastructuur en verbindingen, de betekenis van Schiphol voor andere regio's en omgekeerd, circulaire economie, globalisering en het toekomstig wonen nabij een luchthaven.

De kansen die in het BAR-rapport staan geformuleerd, zijn een aanleiding voor de IBA-aanpak, Samenleven met de luchthaven (zie 20.6). Daarmee is Better Airport Regions afgerond.

10.7. Community of Practice Duurzame gebiedsontwikkeling

De Community of Practice moet een praktische leeromgeving voor duurzame gebiedsontwikkeling worden die in samenwerking met belanghebbenden organisatiebreed werkt. Het doel is om knelpunten te analyseren, te experimenteren en te leren. De opgedane kennis willen we weer elders toepassen en borgen in de dagelijkse praktijk zoals dit ook gebeurt bij de uitwerking van dubbeldorpen in Haarlemmermeer West of bij de binnenstedelijke gebiedsontwikkeling. Dit kan gebiedsgericht, maar ook door middel van bijvoorbeeld proeftuinen op het gebied van recreatie, infrastructuur, mobiliteit, wonen en bedrijventerreinen. Dit project is onderdeel van de Samenwerkingsagenda energie (zie 4.1).

10.8. Nieuw! Bewustwording van grondstoffengebruik bij middelbare scholieren

De doelstelling van dit project is aan middelbare scholieren te laten zien dat het gebruik van herbruikbare producten een positieve impact heeft op rendabel grondstoffenverbruik, een schonere omgeving en minder milieuschade. Om dat te bereiken hebben wij NMCX ingezet om scholieren bij dit thema te betrekken. In het schooljaar 2015-2016 heeft het Kaj Munk College het gebruik van herbruikbare drinkfles gestimuleerd. Daarmee wil zij het gebruik van wegwerpverpakkingen reduceren en wordt duurzame omgang met grondstoffen onder de aandacht gebracht. Op die manier maakt het Kaj Munk de eerste stap naar een toekomstige school zonder (rest)afval. NMCX zal de introductie van deze drinkfles begeleiden en het gebruik daarvan stimuleren door de participatie van leerlingen.

10.9. Nieuw! Ontwikkeling Ambachtelijke Academie

De Ambachtelijke Academie (AA) is een kennis- en onderwijsplatform die staat voor een verbinding tussen bedrijfsmatige vraagstukken (business cases) en maatschappelijke waardecreatie. Dit doet de academie door themagerichte leersituaties te faciliteren op het grensvlak van onderwijs, bedrijfsleven en overheid. De Ambachtelijke Academie is een 'werkplaats' om praktische vaardigheden te leren in het verlengde van werk en opleiding. Nevensdoelstelling is het verbeteren van de communicatie tussen denkers en doeners in het vakgebied van de biobased economie en de circulaire economie.

De Ambachtelijke Academie werkt vanuit een regionale focus (Schipholregio), met aandacht voor zowel lokale als nationale vraagstukken. De academie wil een kennisplatform zijn waarbij alle Nederlandse onderwijstellingen met mbo-, hbo- en wo-opleidingen gerelateerd aan de onderwerpen van de academie, zich kunnen aansluiten.

Een belangrijke activiteit is de ontwikkeling van een onderwijsagenda kennis en innovatie, waar (nu al lopende) projecten aan opgehangen kunnen worden. Het idee voor de totstandkoming van de Ambachtelijke Academie is bekendgemaakt op 23 mei 2014. De betrokken partijen hebben uitgesproken dat de Ambachtelijke Academie als kennisplatform op 30 juni 2016 een officiële status moet hebben. Gedurende de ontwikkeling van dit platform, kunnen partijen zich al verbinden en projectvoorstellen indienen. Een eerste project loopt inmiddels al: 'Showcase Biobased straatmeubilair' (zie 7.3).

10.10. Nieuw! Bewustwording en activering schoolbesturen

Onderwijshuisvesting staat voor een uitdaging. Terwijl de kwaliteitseisen die gesteld worden toenemen, daalt het aantal kinderen dat onderwijs volgt en krimpen de budgetten. Vandaar bestaat de gedeelde behoefte onder de schoolbesturen van primair onderwijs, secundair onderwijs en voortgezet onderwijs om samen op te trekken. Op 4 juni 2015 is er daarom de Intentieovereenkomst 'Samen werken aan een goede kwalitatieve leer- en werkomgeving' getekend door de schoolbesturen en de gemeente Haarlemmermeer.

Een aantal ambities uit deze intentieovereenkomst vallen gelijk met ambities op het gebied van water, energie en grondstoffen binnen het programma duurzaamheid en in het bijzonder met ambities die volgen uit de invoering van de GPR-score als methode. De schoolbesturen worden ondersteund bij het verduurzamen van hun schoolgebouw. Dit project gaat medio 2016 van start.

10.11. Nieuw! Jongerenambassadeurs

De jongerenambassadeurs kunnen het thema duurzaamheid binnen de gemeente Haarlemmermeer naar een hoger plan te tillen, onder andere door inspirerende voorbeelden uit te dragen en visie te tonen over hoe de wereld er óók uit kan zien. Deze jongerenambassadeurs zullen onafhankelijk van een organisatie werken en worden gefaciliteerd vanuit NMCX. De Jongerenambassadeurs krijgen input (kennis, skills, gastsprekers, excursies) en leveren een bijdrage (visie, meedenken over vraagstukken, andere jongeren betrekken). Dit kunnen vraagstukken zijn die anderen aandragen, of vraagstukken waarbij hun eigen energie en enthousiasme zit. Na een eerste bijeenkomst in maart 2016 gaan de jongerenambassadeurs officieel in het najaar 2016 van start.

10.12. Nieuw! Specialistenteam onderwijsgebouwen

Om de kennis over het realiseren van duurzame onderwijsgebouwen verder te ontwikkelen, wordt een denktank met landelijke specialisten (architecten, projectbureaus, constructeurs, aannemers, ontwikkelaars) samengesteld. In de gemeente staan de gebouwen als proeftuin, de specialisten en de gemeente werken samen nieuwe ideeën uit en proberen hoe deze uitpakken. De specialisten kunnen hun eigen concepten aandragen of concepten die zij elders opgedaan hebben. De schoolgebouwen in Haarlemmermeer kunnen gebruikt worden om te onderzoeken of de concepten een oplossing bieden. Dit kan in zowel nieuwbouw als bestaande bouw (renovatie) worden toegepast (zie ook *Maatschappelijk Vastgoed*, 4.1).

Thema overstijgend

Inleiding

Sommige activiteiten binnen het programma overstijgen de inhoudelijke thema's water, energie en grondstoffen. Zij richten zich op de gehele transitie naar een circulaire samenleving. Denk hierbij aan de samenwerkingsverbanden, loketten, evenementen en monitoring van de behaalde resultaten. De activiteiten die wij in 2016 starten of continueren zijn hieronder weergegeven.

De zorgzame wijk als verbindend en thema overstijgend traject

Vanuit de ambities zoals geformuleerd in het programma Duurzaam 2015-2018 verbinden wij de transitie naar een toekomstbestendig Haarlemmermeer met een aantal concrete projecten die daaraan inhoud en richting kunnen geven. Gedurende 2016 zullen diverse projecten uitgewerkt worden die in samenhang, vanuit een integrale blik, leiden tot een zorgzame wijk als ecosysteem: een thema overstijgende virtuele wijk waarin zorg is voor inwoners, gebouwen en ruimte. Dit vertaalt zich in projecten om:

- kwetsbare inwoners langer of weer zelfstandig te kunnen laten wonen en leven in de wijk. Hiervoor worden samen met de toekomstige bewoners en met inwoners uit de wijk woonplekken gerealiseerd door hergebruik van bestaande gebouwen en bouwmaterialen;
- inwoners in staat te stellen met elkaar in contact te treden over duurzame initiatieven;
- samenwerking met partners aan te gaan. Bijvoorbeeld met Ymere door aan inwoners met lage inkomens diensten als witgoed aan te bieden en bestaande woningen aan te passen (energiebesparing);
- maatschappelijk vastgoed (inclusief scholen) te verduurzamen en zelfvoorzienend te maken;
- grondstoffen waar mogelijk binnen de gemeentegrenzen te (her)gebruiken (zoals water, grond en bagger);
- het benutten van subsidiemogelijkheden om projecten te kunnen uitvoeren (Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland).

Een diversiteit aan onderwerpen met één doel: te werken aan de bewustwording dat een houdbare toekomst vraagt om andere invalshoeken.

11. Samenwerkingsverbanden

11.1. Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

In aanvulling op de reguliere taken voert de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG) regionaal enkele projecten uit die te maken hebben met de reductie van CO₂-uitstoot, duurzame energieopwekking en energiebesparing. In de dienstverleningsovereenkomst die de gemeente in 2015 heeft gesloten met de Omgevingsdienst is een artikel opgenomen met maatregelen omtrent duurzaamheid. De nadruk ligt voor 2016 op het uitvoeren van de afspraken uit het landelijk Energieakkoord. Dat betekent meer prioriteit voor toezicht op de energiebesparingsverplichting uit de Wet Milieubeheer en een soepele invoering van de erkende maatregelenlijsten per sector, inclusief het registreren van energiekenmerken en resultaten in het zaakstelsel en het rapporteren over voortgang en resultaten van de verschillende maatregelen met als doel de opdrachtgever in staat te stellen te communiceren over projecten en resultaten.

Geschat wordt dat bij de start van het project bij 75% van de bedrijven het besparingspotentieel nog niet is vastgesteld. Bij 20% van de bedrijven zijn er afspraken gemaakt, die nog niet zijn gerealiseerd. 5% van de bedrijven heeft alle relevante maatregelen al genomen en er is daar dus geen besparingspotentieel meer. De aanpak moet ertoe leiden dat van alle bedrijven het potentieel wordt vastgesteld, en dat gevonden potentieel in afspraken wordt omgezet, en afspraken vervolgens in maatregelen.

Dus enerzijds geven wij de ODNZKG opdracht om op basis van de wet Milieubeheer de (middel)grote verbruikers maatregelen voor energiebesparing te nemen die zich op termijn weer terugverdienen, anderzijds zetten wij als gemeente in op het verleiden van ondernemers tot energiebesparing,

11.2. Lokale, regionale en nationale samenwerkingsverbanden

Voor de regionale samenwerking vormt de Ruimtelijk-Economische Actie-Agenda 2016-2020 van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) een belangrijk fundament. Daarin staan zeven ontwikkelrichtingen opgenomen, waarvan "het versnellen van de transitie naar een schone economie" een belangrijk onderwerp vormt. De MRA wil minder afhankelijk zijn van externe energiebronnen en wil zich ontwikkelen tot internationale grondstoffenhub. Om dit doel te bereiken voeren we de *Uitvoeringsagenda Duurzaamheid MRA* uit. Deze heeft vier prioriteiten: circulaire en biobased economie (waarvan de gemeente Haarlemmermeer trekker is), gebouwde omgeving, warmte- en koudnetten en smart grids (multifunctioneel elektriciteitssysteem waarbij vraag en aanbod kunnen worden gereguleerd). De volgende acties worden in MRA-verband uitgevoerd:

- het werken naar een programmatische aanpak voor circulaire economie in de regio, waarbij deelnemende partijen samen bijdragen aan de financiering, organisatie en capaciteit voor het programma;
- pilotgebieden voor circulaire economie zijn de Westas (zie 20.8), grondstoffenrotonde Zaanstad, Gooi en Vechtstreek, Schiphol Trade Park (zie 20.10) en Floriade Almere;
- om de energietransitie te versnellen maken we een regionaal programma voor energieafspraken van het landelijke Energieakkoord en leveren we een bijdrage aan de Nationale Energieatlas. Zo is er het onderdeel *Route naar versnelling en opschaling* van woningverduurzaming door particuliere woningeigenaren. Ingezet wordt op het stimuleren van de markt via een regionaal energieloket en het helpen ontwikkelen van aantrekkelijke marktconcepten die leiden tot zelfstandige bedrijven;
- we schalen pilots op over slimme en flexibele energiesystemen zoals smart grids, met als doel vraagsturing en energieopslag;

- de diverse manieren waarop nu regionaal afval wordt ingezameld wordt onderzocht. Daarbij worden voorstellen gedaan voor een beter, regionaal geïntegreerd afvalinzamelingssysteem waarbij de grotere schaal belangrijke financiële en circulaire voordelen oplevert;
- warmte- en koudenetten worden uitgebreid en verknoopt om regionaal een hogere efficiëntie te bereiken voor onder meer 300.000 extra woningequivalenten;
- er wordt een MRA-brede grondstoffenatlas opgesteld met grondstoffenanalyse. Door te laten zien hoe de stromen lopen, wordt zichtbaar hoe deze aan elkaar te koppelen zijn en kunnen regionaal afspraken worden gemaakt over afvalstromen. Deze kennis kan vervolgens verder worden verspreid in de MRA. Deelregio's helpen elkaar bij het realiseren van doelen.

12. Beleidskaders en instrumentarium

12.1. Innovatieve financieringsconstructies

Innovatieve financieringsconstructies zijn nodig om nieuwe ontwikkelingen financieel rendabel te realiseren. Daarom gaan we kritisch kijken naar onze financieringsconstructies. Bijvoorbeeld door beheerskosten te koppelen aan investeringen, Energy Service Company-constructies (ESCO) of een Total Cost of Ownership (TCO) benadering. Een garantiefonds kan de risico's voor bijvoorbeeld schoolbesturen wegnemen. Ook zal gekeken worden welke behoefte uit de markt op dit moment niet door Meermaker (zie 13.1) kan worden opgepakt en welke rol wij dan kunnen spelen. Verder beogen wij provinciale, Rijks- en Europese subsidiemogelijkheden in beeld te brengen.

12.2. Het Groenste Idee van Haarlemmermeer

Het Groenste Idee van Haarlemmermeer is een wedstrijd waarmee inwoners, ondernemers, organisaties en instellingen hun eigen circulaire, duurzame en innovatieve ideeën en initiatieven kunnen aandragen om zelf uit te gaan voeren. Het is een vervolg op de succesvolle twee eerdere edities in 2011 en 2013. De boodschap van de derde editie in 2016 gaat over de circulaire samenleving én wat inwoners kunnen doen om daaraan bij te dragen. NMCX en de gemeente benaderen hiervoor een aantal sleutelfiguren die worden uitgenodigd om in het ambassadeursteam van het Groenste Idee plaats te nemen.

12.3. Doorontwikkeling overig instrumentarium

De gemeente wil haar voorbeeldfunctie benutten door uitwerking en implementatie van de Duurzame Inrichting Openbare Ruimte (DIOR, zie 7.1) en de Gemeentelijke Prestatie Richtlijn (GPR, zie 17.4) en verdere integratie van circulair denken in beleids- en uitvoeringsprocessen, zoals bestemmingsplannen en Milieu Effect Rapportages (MER). Dit is bijvoorbeeld ook hoe de GPR in de praktijk gebruikt kan worden. Dit zal nog meer, zowel intern als extern, met onze partners worden gedeeld.

13. Loketten

Inleiding

Naast het gemeentelijk loket, het centrum voor bedrijven en instellingen (CBI), zijn een aantal externe loketten, die inwoners en ondernemers op specifieke gebieden kunnen ondersteunen.

13.1. Participatiefonds Meermaker

Meermaker is een actief participatiefonds dat helpt met de realisatie van innovatieve duurzame projecten die zichzelf terugverdienen. De gemeente heeft een budget van € 3,3 miljoen ter beschikking gesteld. Voor het eerste gefinancierde project, Solar Green Point worden vanaf de zomer 2016 de eerste zonnepanelen geplaatst. Met deze zonneweide langs de A4 kunnen 200 huishoudens van energie worden voorzien.

In 2015 heeft Meermaker vijf projecten succesvol gefinancierd:

- the Waste Transformers (TWT): een kleinschalige afval-naar-energie-installatie in Hoofddorp;
- AQUAradius, zonnepanelen, Ledverlichting en 'regeneratiedak' voor warm water met behulp van de zon in dit energie-neutraal complex in Hoofddorp met 57 appartementen;
- Vreeken Innovaties bv: de bouvardia-kwekerij in Rijsenhout wordt geheel ingericht met verlichting dat brand op gelijkspanning (ten opzichte van de standaard, wisselspanning). Dit levert naar verwachting 30% energiebesparing;
- Direct Current Horti Lighting (DCHL): een leasemaatschappij voor verlichting op gelijkspanning. Deze ondernemer realiseert verlichting op gelijkspanning in de tuinbouw, volgens een leaseconcept. Het eerste project is de hierboven genoemde kweker;
- De Arendshoeve: een zonnedak voor de evenementenlocatie in Aalsmeerderbrug.

Met de financieringen zijn bedragen gemoeid van € 80.000 tot € 400.000. De projecten hebben verschillende looptijden, van 3 tot 15 jaar en zullen de komende jaren worden terugbetaald. In totaal staat nu een totaalbedrag uit van ruim € 1,3 miljoen. Voor 2016 zitten nieuwe projecten in de pijplijn zoals een project voor slimme energieopslag en een project voor duurzame renovatie.

13.2. Werkomgeving voor startende duurzame ondernemers: Enginn

Enginn is sinds 2013 de incubator van regio Haarlemmermeer voor duurzame ondernemers. De gemeente Haarlemmermeer is een van de oprichters. Bij Enginn kunnen duurzame, startende, innovatieve ondernemers toegang krijgen tot een creatieve werkomgeving in combinatie met coaching, netwerken, kennis en expertise, klanten en investeerders en toepassingsmogelijkheden bij bedrijven en instellingen.

In de zomer van 2015 is een subsidie van € 281.000 toegekend vanuit stichting DOEN. Dit geld wordt ingezet om The Circulaire Challenge te organiseren. In 2015 is een begin gemaakt met het ontwikkelen van The Valley, als deel van het Schiphol Trade Park (STP, zie 20.10). In dit gebied ligt een oude boerderij "De Hoeve" die heringericht zal worden als circulaire hotspot (zie 19.2). Het testen van opschaalbare toegepaste oplossingen en prototypes is een essentiële schakel in een werkende circulaire economie. De 10 winnaars krijgen elk een research en developmentbeurs van € 15.000 en de kans hun ideeën in de praktijk te brengen binnen the Valley. Een van de ondernemers maakt kans op € 50.000 investeringskapitaal.

13.3. NMCX Centrum voor Duurzaamheid

NMCX (Natuur- en Milieucentrum) is een kennisplatform en loket voor inwoners, onderwijsinstellingen en ondernemers in Haarlemmermeer als het gaat om natuur, milieu, energie en duurzaamheid. NMCX geeft onafhankelijk advies of zorgt voor een match tussen de vrager en aanbieders van expertise. NMCX ontvangt van de gemeente een prestatiesubsidie om aan de hand van een programma van eisen als uitvoerende partij een bijdrage te leveren aan het behalen van de gemeentelijke doelen op het gebied van duurzaamheid.

NMCX biedt zo bijvoorbeeld ondersteuning aan boeren en tuinders met duurzame ideeën en plannen. Daarnaast promoot NMCX energiebesparende verlichting voor het midden- en kleinbedrijf en geven ze professioneel advies. Ook samenwerking met platforms en partijen is onderdeel van de taken van NMCX zoals op het gebied van toepasbaarheid van lokaal geproduceerd voedsel, het oprichten en ondersteunen van 'Platform Groen Haarlemmermeer', en samenwerking met partijen als Meerwaarde en Tippiq.

Tot slot is NMCX ook betrokken bij natuur en milieueducatie. Ze ondersteunt het primair en voortgezet onderwijs bij het organiseren van projecten en de toepassing en selectie van geschikt lesmateriaal over duurzaamheid. Hierbij worden representanten van onderwijs, ondernemers, overheid, organisaties en omgeving betrokken om het draagvlak te vergroten en de verantwoordelijkheid te delen.

14. Monitoring & communicatie

Inleiding

Er gebeurt veel op het gebied van de circulaire samenleving in Haarlemmermeer. Via communicatie maken we dit zichtbaar, zowel voor de medewerkers als voor de inwoners, ondernemers en organisaties. We zetten daarbij zoveel mogelijk onze eigen communicatiemiddelen in, zoals de gemeentelijke informatiekraan InforMeer, de nieuwsberichten op de website en de social media. Wij hebben bij de transitie naar een circulaire samenleving nog een hele weg te gaan, ook ten aanzien van de participatie van inwoners, ondernemers en organisaties (zie hoofdstuk 15). Wij beogen hen in de gelegenheid te stellen daaraan een bijdrage te leveren teneinde er een gemeenschappelijk gedeelde ambitie van te maken. Onderstaand gaan wij in op de verschillende communicatiemogelijkheden, zowel intern als extern.

14.1. SHARE/ 1852 lezing en Cruquius penning

SHARE staat voor Sustainable HAarlemmermeer Real Estate. Het doel van dit evenement is het stimuleren van duurzaam ondernemen in de gemeente Haarlemmermeer door visie, kennis en ervaring samen te brengen en te delen. De 8^e jaarlijkse editie heeft plaatsgevonden op 5 oktober 2015. Zes maal per jaar wordt de digitale nieuwsbrief Sharenewz verstuurd aan zijn ruim 1200 abonnees. Haarlemmermeer gaat samen met de founders Dura Vermeer, Schiphol, Rabobank, St Bouwland, Schenk Makelaars, SADC dit jaar bezien of actualisatie van het evenement mogelijk is.

Daarnaast heeft Haarlemmermeer vorig jaar het evenement “1852 lezing”/ Cruquiuspenning opgezet. Met deze lezing wil Haarlemmermeer een podium geven aan pioniers op het gebied van duurzaamheid en de circulaire samenleving en vernieuwende kennis uitwisselen. Het is de ambitie om de lezing op het niveau van enkele andere bekende lezingen (zoals de Den Uyl lezing) te laten komen en Haarlemmermeer zichtbaar te maken als één van de koplopers omtrent circulaire economie in Nederland. De Cruquius penning is een nieuwe onderscheiding van de gemeente Haarlemmermeer en symboliseert het respect en de waardering voor de bijzondere pionierskwaliteiten en innovatiekracht en het spraakmakend ondernemerschap van de ontvanger. Op 25 januari 2016 heeft de eerste 1852 lezing plaatsgevonden door de eerste Watergezant Henk Ovink en is de eerste Cruquiuspenning uitgereikt aan de directeur Strategie van netwerkbeheerder Alliander.

14.2. Kennisontwikkeling gemeentelijke organisatie

Niet alleen inwoners en ondernemers moeten kennis ontwikkelen over de circulaire samenleving, dat geldt ook voor medewerkers in de gemeentelijke organisatie. Bijvoorbeeld over klimaatverandering en klimaatadaptatie, het meten van duurzaamheid (monitoring), opwekking van energie en lifecycle exploitaties.

In 2016 wordt een organisatie brede bijeenkomst georganiseerd over circulariteit. Vanuit het programma worden medewerkers betrokken, geïnformeerd en van kennis voorzien.

14.3. Doorontwikkeling monitorsysteem

Elke zomer verschijnt er in Haarlemmermeer de monitor Ruimte voor Duurzaamheid. Zodoende wordt er jaarlijks geëvalueerd wat de effecten van onze inspanningen op het gebied van duurzaamheid zijn. Wij willen onze huidige monitor doorontwikkelen om te kunnen monitoren op de thema's water, energie, afval en grondstoffen. Daarnaast willen we de monitor ook effectiever gaan inzetten als communicatief instrument om inwoners, ondernemers en andere betrokkenen te informeren over de staat van Haarlemmermeer als het gaat om de ambities en doelstellingen van het programma.

15. Participatie

15.1. Borging in de gemeentelijke organisatie

Wij willen de bewustwording bij alle gemeentelijke medewerkers vergroten en hiermee het circulaire gedachtengoed borgen in ons gemeentelijk handelen (zie 14.2). Alle projecten uit het programma worden in de lijn belegd, zodat deze, wanneer het programma stopt in 2018, doorgang zullen vinden.

15.2. Betrokkenheid inwoners

Er zijn al een aantal goede initiatieven van inwoners gaande zoals het innovatief winnen van zonnewarmte in Burgerveen. Ook wordt er nagedacht over hoe digitale platforms inwoners kunnen ondersteunen in hun initiatieven. Zo wordt er nu gewerkt aan www.lisserbroeksamenmeer.nl en een crowd-funding platform de Nieuwe Pioniers (www.nieuwepioniers.nl).

Als gemeente willen we deze initiatieven verder aanjagen, stimuleren en begeleiden. Het doel van dit project is de rollen en taken van de gemeente bij begeleiding van initiatieven te definiëren en regulier te beleggen in de lijn. Aan de hand van pilots beschrijven we hoe de gemeente reageert op initiatieven die passen binnen het programma Duurzaamheid. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij bestaande

structuren en werkwijzen en andere projecten binnen de organisatie. Betrokkenheid van inwoners is van groot belang omdat wij in de transitie naar een circulaire samenleving iedereen nodig hebben om dit uit te dragen.

Teneinde onze organisatie in te richten om beter initiatieven van inwoners te kunnen opvolgen, wordt gewerkt aan een afwegingskader en handleiding voor initiatieven van inwoners door de programmamanager participatie. Hier kunnen ook duurzaamheidsinitiatieven onder vallen. Het sluit aan bij de afwegingsdriehoek met als hoeken Rendement, Betrokkenheid en Legitimiteit. Dit afwegingskader is een hulp bij hoe we duurzaamheidsinitiatieven integraal moeten beoordelen en mee om moeten omgaan. Uitgangspunt hierbij is dat ondersteuning altijd plaats vindt vanuit inhoudelijk relevante disciplines.

15.3. Nieuw! Dorpsraad Lisserbroek

In de zomer van 2014 is een 'dromenenquête' verspreid onder alle inwoners van Lisserbroek. Hierin werden zij uitgenodigd om hardop te dromen over de toekomst van Lisserbroek op terreinen als wonen, zorg en recreatie. Tevens werd hen gevraagd naar ideeën over hoe Lisserbroekers met elkaar kunnen zorgen voor een dorp waarin het prettig wonen en werken is en waarin mensen naar elkaar omzien. In april 2015 heeft de portefeuillehouder Zorg, Welzijn en Wonen de resultaten van *Lisserbroek Samenmeer* in ontvangst genomen. In juli 2015 heeft er een bijeenkomst plaats gevonden tussen de gemeente en de werkgroep duurzaamheid van Lisserbroek om kennis te maken en af te tasten op welke wijze wij elkaar kunnen versterken.

De werkgroep wil een duurzaamheidsmarkt organiseren met workshops waarin inwoners handvatten krijgen om met duurzaamheid aan de slag te gaan. Workshops die aanslaan kunnen meerdere keren herhaald worden. Dit is voornamelijk belangrijk in het kader van bewustwording en enthousiasmering. Zij neemt hierover contact op met NMCX.

Voor energie richt de werkgroep zich op het laaghangend fruit. Daarnaast willen ze zich inzetten bij scholen. In het dorps huis 'de Meerkoet' is een activiteit georganiseerd onder de naam: 'U bent een duurzame Lisserbroeker als...'. om bewustwording creëren. De werkgroep zou graag het gehele dorp in één keer willen voorzien van ledverlichting voor de openbare ruimte. Voor grondstoffen gaan de gemeente en de werkgroep mogelijkheden uitzoeken voor een afvalloze activiteit in Lisserbroek. Eén van de ambities van de werkgroep is dat de luchtkwaliteit met 35% verbeterd is ten opzichte van nu; minder NO₂, minder roet en (ultra) fijnstof. Een nulmeting is hierbij van belang. Daarom onderzoekt de werkgroep wat de mogelijkheden zijn voor het realiseren van een luchtkwaliteitsmeetpunt in het dorp.

15.4. Nieuw! Interne communicatie

De medewerkers worden geïnformeerd over de voortgang die vanuit het programma wordt geboekt, de duurzaamheidsinitiatieven die plaatsvinden en de evenementen die in Haarlemmermeer en omgeving op duurzaamheidssterrein plaatsvinden.

De ingezette communicatiemiddelen zijn op de eerste plaats intranet en Yammer en Op Stoom. Ook de externe middelen maken deel uit van de communicatiemix omdat veel medewerkers in Haarlemmermeer wonen: website, InforMeer, Facebook en Twitter, de bijdragen aan Meerradio en de column van de burgemeester (Witte Weekblad). De meeste artikelen worden bovendien aangeboden aan SHARE-nieuws.

Breed perspectief

Inleiding

Naast de projecten en acties die vanuit het uitvoeringsprogramma Haarlemmermeer Duurzaam worden uitgevoerd, worden er verschillende andere acties in de gemeente en regio die bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente. Om een breed perspectief te geven van alle inspanningen, worden deze in dit hoofdstuk kort toegelicht. Dit hoofdstuk geeft niet zozeer een voortgang aan van al deze inspanningen maar een opsomming van wat er nog meer gedaan wordt. Nadere informatie en de voortgang wordt u separaat voorgelegd. Ze zijn gecategoriseerd in de 5 onderdelen van het uitvoeringsprogramma, water, energie, grondstoffen, kennis & innovatie en thema overstijgend.

16. Water

16.1. Riolering

Een van de doelstellingen van het rioleringsbeheer van de gemeente is een duurzame bescherming van natuur en milieu. Voorkomen moet worden dat verontreinigd afvalwater in de bodem of in het oppervlaktewater terecht komt.

16.2. Waterkrant

In 2015 is een waterkrant uitgegeven voor alle inwoners van Haarlemmermeer. Hierin wordt uitgelegd wat de waterproblematiek van Haarlemmermeer is. Wat inwoners kunnen en moeten doen aan wateroverlast. Ook worden de waterprojecten besproken. Dit alles om inwoners meer waterbewust te maken en aan te zetten tot samenwerken in het oplossen van wateroverlast.

17. Energie

17.1. Verkeersregelininstallaties

De verkeersregelininstallaties (VRI) in Haarlemmermeer voldoen aan de eisen gesteld aan energiezuinige en duurzame installaties. Dit houdt in dat materialen worden toegepast die milieuvriendelijk geproduceerd worden (energiezuinige Ledlampen en CO₂-neutraal geproduceerde onderdelen), een langere levensduur hebben en hergebruikt kunnen worden.

17.2. Gelijkstroom PrimA4a

Er wordt momenteel in PrimA4a een pilot gedraaid waarbij een kas volledig wordt voorzien van gelijkspanning. Deze proef wordt gezien als een opmaat voor een collectieve gelijkspanningsvoorziening. In eerste instantie voor deelgebied 2 van PrimA4a. Gelijkspanning bespaart energie en grondstoffen en het maakt een betere afstemming mogelijk tussen vraag en aanbod.

Het beoogde resultaat van een collectief gelijkspanningsnet is dat het voor de tuinders een forse energiebesparing oplevert en de concurrentiepositie en aantrekkingskracht van de sector wordt versterkt. De provincie Noord-Holland heeft subsidie beschikbaar gesteld voor duurzame collectieve infrastructurele projecten in PrimA4a. De gemeente Haarlemmermeer is verantwoordelijk voor de afhandeling daarvan. Naar verwachting zullen de initiatiefnemers rond de zomer van 2016 een business case en formele subsidieaanvraag aan de gemeente overleggen.

17.3. Warmtenet PrimA4a

Naar verwachting wordt begin 2017 onderzocht of één of meer geothermische bronnen in het gebied kunnen worden aangesproken voor het benutten van aardwarmte in PrimA4a. Dit betekent het einde van de jarenlange discussie over de mogelijkheden voor geothermie in het gebied (en Greenport Aalsmeer). Indien er een positief resultaat is, zullen er meerdere ondernemers geïnteresseerd zijn om hier gebruik van te maken. Indien het resultaat negatief is, zullen andere initiatieven op het gebied van duurzame warmte, zoals restwarmte, in versnelling brengen.

De provincie Noord-Holland heeft subsidie beschikbaar gesteld voor duurzame collectieve infrastructurele projecten in PrimA4a. De gemeente Haarlemmermeer is verantwoordelijk voor de afhandeling daarvan. Naar verwachting zullen de initiatiefnemers rond de zomer van 2016 een business case en formele subsidieaanvraag aan de gemeente overleggen.

17.4. Gemeentelijke Prestatie Richtlijn voor duurzaam bouwen (GPR)

In 2015 is de ambitie voor duurzaam bouwen middels de Gemeentelijke Prestatie Richtlijn (GPR) geactualiseerd naar de ambities van het Programma Duurzaam. De GPR wordt gebruikt als instrument om duurzaamheids-prestaties van gebouwen meetbaar en inzichtelijk te maken. Het succes zit vooral in het duidelijk kunnen communiceren over duurzaamheid. Opdrachtgevers kunnen gewenste ambities op een voor de markt begrijpelijke wijze communiceren en leveranciers kunnen hun duurzaamheidsprestaties bij het aanbieden van bouwplannen inzichtelijk en voor de opdrachtgever vergelijkbaar maken. Dit geldt niet alleen voor de gemeente als opdrachtgever, maar ook voor derden zoals corporaties, schoolbesturen, ondernemers, particulieren, etc. De ambities zijn overzichtelijk ingedeeld in de vijf thema's Energie, Milieu, Gezondheid, Gebruikskwaliteit en Toekomstwaarde.

Niet alleen in 'eigen' bouwprojecten, maar zeker in projecten van partners blijkt dat het begrip duurzaamheid door iedereen anders wordt uitgelegd. Dit jaar wordt ingezet om deze ambtenaren bij te scholen in de thema's, achtergronden en werkwijzen van GPR, zoals het maken van prestatieafspraken.

In het kader van vergunningverlening kunnen alleen de waarden die in het Bouwbesluit zijn vastgelegd dwingend worden opgelegd. Als de gemeente meer wil dan de wet dan dient het privaatrechtelijk te worden onderhandeld en te verwoord in convenanten of overeenkomsten.

17.5. Duurzame mobiliteit: Afsluitbare fietsenstalling op het Burgemeester van Stamplein

Het collegeprogramma geeft aan dat wij in de grotere kernen van de gemeente een fietsenstalling willen realiseren. In Hoofddorp is dat een stalling op het Burgemeester Van Stamplein.

Met het realiseren van een afsluitbare fietsenstalling op het Van Stamplein willen wij fietsers de gelegenheid geven naar het winkelcentrum te komen zonder dat hun fiets tijdens het bezoek onbeschermd in een rek staat. Hiermee willen we mensen verleiden niet met de auto, maar met de fiets naar het centrum te komen.

Er zal een aanbesteding worden gestart voor een duurzame, modulair uitgevoerde afsluitbare fietsenstalling met een capaciteit van minimaal 144 fietsenplaatsen (overeenkomend met 6 carroussels). Daarnaast is besloten het aantal "gewone" fietsenklemmen en -nietjes uit te breiden, om in het gehele centrum voldoende stallingsmogelijkheden te hebben en het fout stallen van fietsen tegen te kunnen gaan. De stalling is niet bedoeld voor brommers en scooters.

17.6. Datacenters

In de gemeente Haarlemmermeer zijn veel datacenters gevestigd en we verwachten voor de komende jaren een verdere toename hiervan. Zo zijn er op Schiphol Trade Park (zie 20.9) een aantal datacenters gepland. Datacenters verbruiken veel energie en produceren daarbij veel warmte en hebben daarmee een grote impact op de Haarlemmermeerse energiehuishouding (zie 4.1). In het kader van duurzaam vestigingsbeleid bezien wij de consequenties van datacenters. Zo wordt op dit moment in PrimA4a (zie 17.3) gekeken of de restwarmte van datacenters gebruikt kan worden in de kassen.

18. Grondstoffen

18.1. Bodem

Door het hergebruik van vrijgekomen grond wordt een invulling gegeven aan de gemeentelijke doelstelling van duurzaam bodembeheer. Hiermee wordt gestreefd naar een positief milieurendement en kostenbesparing in verkoop en aankoop van grond. Duurzaam bodembeheer houdt onder andere in dat verontreinigde bodem wordt gesaneerd, plannen worden getoetst aan wet- en regelgeving milieubeheer en bodembescherming en er toezicht en handhaving is op het naleven van omgevingsvoorschriften.

18.2. Groen (beplanting en bomen)

Het onderhoud van groen is gericht op duurzame instandhouding. Dit houdt in het zo lang mogelijk en zo goed mogelijk laten functioneren van het groen, met gebruikmaking van zo beperkt mogelijke middelen. Dit heeft als voordeel dat het de tijd krijgt om tot volle wasdom te komen waarbij ecosystemen zich goed kunnen ontwikkelen en een grotere bijdrage leveren aan het afvangen van CO₂ en fijnstof.

18.3. Recreatiegebieden

In recreatiegebieden wordt er gestreefd naar hergebruik van oude materialen, biologische bestrijdingsmiddelen, composteren en houtrillen. Deze belasten het milieu zo min mogelijk.

18.4. Materialen in openbare ruimte

Voor materialen in de openbare ruimte wordt meer gekeken naar materialen die duurzaam zijn, langer mee gaan en weinig onderhoud vergen. In 2015 is er een proef gedaan met het plaatsen van een brug met ultrahoge sterkte beton in de Verisstraat in Hoofddorp. Bruggen van dit materiaal gaan langer mee. Bij kunstwerken worden bijvoorbeeld composieten materialen in plaats van hout gebruikt.

18.5. Verhardingen

Bij het onderhoud van verhardingen wordt gebruik gemaakt van raamcontracten. Hierin passen we innovatieve technieken toe zoals koolstofwapening maar ook instrumenten zoals de CO₂-prestatieladder. Deze maatregelen zorgen voor besparing van energie en CO₂-uitstoot, daarbij zijn ze minder ingrijpend voor de bodem en de bomen langs de wegen. Per 2016 zal voor onkruidbestrijding op verharding van alternatieve methoden gebruikt worden die geen invloed hebben op de waterkwaliteit.

18.6. CO₂ voorziening PrimA4a

Het doel van de CO₂ voorziening is om de PrimA4a aan te sluiten op de bestaande leiding van OCAP/Lindegas. Tevens zal het net worden doorgetrokken zodat meer ondernemers binnen Greenport Aalsmeer kunnen worden aangesloten. Het beoogde resultaat van het project is een duurzame en betaalbare voorziening van CO₂ voor PrimA4a om de duurzame ontwikkeling van het gebied te versnellen, de weg voor duurzame warmte vrij te maken en de concurrentiepositie te versterken. Het beheer van de CO₂ leiding is volledig in handen van OCAP/Lindegas.

De provincie Noord-Holland heeft subsidie beschikbaar gesteld voor duurzame collectieve infrastructurele projecten in PrimA4a. De gemeente Haarlemmermeer is verantwoordelijk voor de afhandeling daarvan. Naar verwachting wordt door OCAP/Lindegas voor de zomer van 2016 een business case en formele subsidieaanvraag aan de gemeente overlegd. De verdere benodigde procedures worden in het verdere verloop van 2016 doorlopen.

18.7. Collectieve afvalwaterzuivering PrimA4a

Vanaf 1 januari 2018 geldt voor individuele glastuinbouwbedrijven een zuiveringsplicht van 95% van gewasbeschermingsmiddelen uit het bedrijfsafvalwater. Tuinders in PrimA4a, LTO Glaskracht, SGN en van Rijnland hebben aangegeven een collectief afvalwatersysteem met betrokken partijen te willen onderzoeken. Het doel is de realisatie van een economisch en ecologisch duurzame verwerking van de bedrijfsafvalwaterstromen uit de glastuinbouw. Collectieve aanpak biedt perspectief om reststromen zo mogelijk te verwaarden. De inzet is om niet alleen te voldoen aan de nieuwe wet- en regelgeving, maar collectief een hoogwaardig duurzame oplossing te realiseren.

De provincie Noord-Holland heeft subsidie beschikbaar gesteld voor duurzame collectieve infrastructurele projecten in PrimA4a. De gemeente Haarlemmermeer is verantwoordelijk voor de afhandeling daarvan. Naar verwachting wordt door de initiatiefnemers in het najaar van 2016 een business case en formele subsidieaanvraag aan de gemeente overlegd. De uitvoering staat gepland vanaf zomer 2017.

19. Kennis & innovatie

19.1. Smarter Cities

De inzet van (nieuwe) technologie in de stad, de smart city, kan bijdragen aan het bereiken van duurzame doelstellingen. Zo kan bijvoorbeeld congestie van verkeersstromen beter worden voorkomen, kan er effectiever omgaan worden met energie door slimme verlichting (zie 4.3) en smart grids (zie 11.2) of buurtpreventie door gebruik van social media en online platforms.

In de gemeente Haarlemmermeer is er momenteel nog geen overkoepelende Smart City aanpak of agenda. Wel zijn er losstaande projecten waarbij techniek een belangrijke rol speelt. Met betrekking tot het Programma Duurzaam zijn Smart City oplossingen met name relevant rond de energie, grondstoffen en innovatievraagstukken. Zo kan door techniek de vraag en aanbod van energie sturen en zo bijdragen aan de ambitie van Haarlemmermeer om energieleverend te worden. Met betrekking tot grondstoffenketens kunnen slimme technische oplossingen helpen om een effectieve marktplaats voor materialen op te zetten.

We zullen de ontwikkelingen op het gebied van smart cities blijven volgen en hier op inspelen.

19.2. NL Circulaire Hotspot en Expo

Tijdens de eerste bijeenkomsten van de Sociaal Economische Raad (SER) over "Nederland als circulaire hotspot" op 16 januari en 19 maart 2014 hebben diverse leiders uit de Nederlandse politiek, het bedrijfsleven, de wetenschap en het maatschappelijk middenveld zich uitgesproken voor een voortrekkersrol van Nederland in de transitie naar de circulaire economie. Als direct gevolg van die bijeenkomsten is in samenwerking met de ministeries van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken de Realiseren van Acceleratie naar een Circulaire Economie (RACE) coalitie gevormd dat zich inzet om de transitie naar een circulaire economie in Nederland te versnellen. De circulaire economie zal tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap hoog op de politieke agenda staan en veel internationale aandacht trekken. Door Nederland te positioneren als circulaire hotspot prikkelen we ondernemers, de overheid en alle inwoners om deze ambitie waar te maken.

The Circular Expo, het op 1 april 2016 geopende expositiecentrum in The Valley op Schiphol Trade Park (zie 20.10), is een belangrijk onderdeel om Nederland als circulaire hotspot te manifesteren waar de gemeente founding father van is. Het initiatief komt van Nederland Circular Hotspot (NLCH). Hiervan is de gemeente partner en ambassadeur. Op de Expo wordt ruimte geboden aan Nederlandse circulaire initiatieven, daarbij is het een plek waar Nederland kan laten zien dat overheid en ondernemers de circulaire economie hebben omarmd en waar unieke kennis aanwezig is. Er moet gewerkt kunnen worden aan nieuwe initiatieven, te inspireren en te stimuleren. Zo'n 50 partijen (ondernemers en overheden) participeren in de Expo.

Tijdens het komende jaar dat de Circular Expo geopend zal zijn, verwachten we dat daar verschillende evenementen zullen en kunnen plaatsvinden zoals de 1852-lezing, een onderdeel van het VNG-congres, inkomende handelsmissies van NLCH en evenementen rond het EU-voorzitterschap. Ook zal er ruimte zijn voor onderwijs, jongeren, inwoners en ondernemers vanuit de gemeente.

20. Thema overstijgend

20.1. Economisch Perspectief 2030

Het Economisch Perspectief 2030 (EP2030) van de gemeente legt een nadrukkelijke verbinding tussen economie, innovatie en duurzaamheid (Startnotitie Economische Perspectief 2030 kenmerk 2015.0019653). In het Economisch Perspectief wordt richting gegeven aan een aantal samenhangende opgaven:

- vergroten weerbaarheid van de economie;
- verbeteren toekomstbestendig vermogen van de samenleving;
- vergroten en benutten innovatiekracht;
- vergroten ondernemingskracht van mens, instelling en bedrijf;
- benutten stedelijke dynamiek;
- bevorderen sociale cohesie (kwaliteit van de leefbaarheid en de kracht van de gemeenschap).

De economische koers voor Haarlemmermeer richt zich op het versterken van de lokale en regionale economie, waarmee de gemeente ervoor zorgen dat ook in de verdere toekomst Haarlemmermeer een plek is waar mensen goed kunnen werken, leren en leven. Daarbij staat het duurzame en sociale aspect van economische ontwikkeling centraal. In het EP2030 wordt richting gegeven aan de handelingsstrategieën op thema's als transitie circulaire economie, innovatie, ruimte voor experimenten, verbinding tussen schaalniveaus en stakeholders (noodzakelijk voor versnellen van transities).

20.2. Sociale Duurzaamheid

Sociale duurzaamheid is een van de kernbegrippen van de Structuurvisie Haarlemmermeer (kenmerk 2012.0033712). Sociale duurzaamheid heeft betrekking op de eigen kracht van mensen, de sociale cohesie en het sociale draagvlak voor veranderingen. De eigen kracht van mensen gaat om het zelfredzaam zijn, het zelf kunnen organiseren maar ook de kans krijgen om mogelijkheden te benutten. De sociale cohesie gaat over de betrokkenheid van inwoners naar elkaar en de welwillendheid om elkaar te helpen. Draagvlak is een derde belangrijke pijler van sociale duurzaamheid. Voor veranderingen moet er draagvlak zijn om deze sociaal geaccepteerd te krijgen maar en deze op langere termijn te behouden. Is er geen draagvlak dan kan dit voor onrust zorgen en de verandering op termijn ondermijnen.

In het sociaal domein wordt voor een belangrijk deel invulling gegeven aan sociale duurzaamheid. In het koersdocument *Meer voor elkaar, de koers voor het sociaal domein in Haarlemmermeer* (2013.0079591) en het betreffende uitvoeringsprogramma (014.0049742) is de richting voor een toekomstige sociale infrastructuur vastgelegd.

De inwoners van Haarlemmermeer en hun sociale netwerken vormen de basis van de toekomstige sociale infrastructuur. Zij hebben de regie over hun eigen leven en zijn verantwoordelijk voor zichzelf en de mensen om hen heen. Als inwoners er met behulp van hun eigen netwerk zelf niet uitkomen, zorgen professionals nabij, zoals de huisarts, de school en de wijkverpleegkundige, voor ondersteuning op maat. Als er een bredere aanpak nodig is, kunnen de drie Meer-teams in de gemeente ingeschakeld worden. Indien nodig verlenen zij de toegang naar meer specialistische ondersteuning. Ook de huisarts, de schoolcoach, de leerplichtambtenaar, de jeugdarts en de wijkverpleegkundige mogen in Haarlemmermeer toegang verlenen tot specialistische zorg. Tijdelijk als het kan, permanent als het moet. En altijd gericht op het versterken van de zelfredzaamheid van mensen en hun sociale netwerken.

20.3. Luchthavenzaken

Duurzaamheid is een belangrijk thema dat steeds meer aandacht krijgt in het luchthavenzakendossier (Voortgangsrapportage Luchthavenzaken 2015, kenmerk 2016.0007913). Naast de ambities die onder andere door Schiphol en KLM worden uitgesproken, wordt ook de noodzaak vanuit economisch, sociaal en ecologisch oogpunt steeds groter om te verduurzamen. Behalve geluid en (ultra)fijnstof zijn ook energie en grondstoffen schaarse belangrijke thema's die (op termijn) van invloed zijn op de luchthaven en de regio.

Aansluitend op de doelstelling van Schiphol en KLM wil de gemeente de meest duurzame luchthavenregio worden. Hiertoe zijn in het afgelopen jaar een aantal onderzoeken gedaan die het uitgangspunt en de handelingsperspectieven in kaart brengen, zoals het Better Airport Regions (10.6) rapport. Gezamenlijke doelstellingen in de regio zijn te vinden op het gebied van de circulaire en biobased economie en de verduurzaming van energiegebruik. Verder zijn er ook verschillende economische en maatschappelijke vraagstukken in de luchthavenregio met een duurzaamheidsaspect. Bijvoorbeeld op de gebieden van geluidsoverlast, wonen, fijnstof, voedselproductie, logistiek en waterhuishouding.

20.4. Hoofddorp-Centraal

Het gebied van station Hoofddorp tot het centrum van Hoofddorp, Hoofddorp Centraal, kent drie kernopgaven ("Hoofddorp-Centraal: Resultaat processtap 2 en aanpak processtap 3", kenmerk 2015.0016934). De eerste opgave is te zorgen dat het station een volwaardig knooppunt is dat fungeert als het netwerk van de MRA. Ten tweede moet er een goede verbinding ontstaan tussen het centrum en het station in de vorm van een park met een wandel en fietsroute. Aangenaam en van hoge kwaliteit. De derde opgave is de leegstand (60%) van Beukenhorst waar de route tussen het station en het centrum doorheen loopt. Door transformatie naar woningen en kleinschalig werken moet meer levendigheid ontstaan en stedelijke kwaliteit gerealiseerd worden. Zo kan er een nieuwe gemengde stad worden gerealiseerd waar ontmoeting en ondernemerschap centraal staan. Dit brengen we tot stand door met alle stakeholders, bewoners, ontwikkelaars en eigenaren een ontwikkelplan en ontwikkelstrategie te maken. De ontwikkelstrategie maakt het voor het bestuur en de raad mogelijk om ontwikkelingen te sturen en te timen. Verder spelen er een aantal initiatieven:

Tenniscomplex

De tennisvereniging gaat deel uitmaken van het park. Zij hebben een hoge duurzaamheidsambitie. Ze gaan een terrein maken met een open karakter waardoor ze deel gaan uitmaken van de openbare ruimte. De tennisvereniging wil een oppervlak van 5 tennisbanen aan PV-cellen (890 zonnepanelen), water bergen onder de banen en de gevels worden gemaakt van gerecycled graffiel.

Ze zorgen voor lichtinval waardoor overdag geen elektra nodig is en schakelen Philips in voor de nieuwste technieken op het gebied van verlichting. Verder werkt de vereniging samen met TU Delft om het complex op de agenda van het IBA te zetten (20.6). Met als resultaat dat het complex een proefplek wordt voor nieuwe duurzaamheidstechnieken vanuit TU Delft. Het complex moet energieleverend worden. Er wordt gezocht naar een ondernemer voor het lege veld tegenover de gymzaal die energie afneemt en mee wil helpen met het ontwikkelen van het complex.

Op dit moment worden partijen bij elkaar gebracht en eerste afspraken worden gemaakt voor de ontwikkelstrategie. De tennisvereniging maakt een ambitiedocument waarin ze laten zien welke ambitie ze hebben en op welke manieren zij het complex gaan financieren.

Loods Fruittuinen

NMCX, Tegenstroom, Ons Tweede Thuis, Meerbusiness en een horecaondernemer onderzoeken hoe ze de oude fruitloods kunnen herontwikkelen en herbestemmen. Ons Tweede Thuis draagt zorg voor de moestuin en werkt met mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. De producten uit de moestuin worden samen met lokale producten gebruikt in de horecagelegenheid.

20.5. PARK 21

PARK21 vertelt het verhaal van Holland, een geschiedenis van innovatie, het maken van de toekomst, pioniers in de polder ("PARK21: Voortgangsrapportage 2015 en kredietvoorstel 2016", kenmerk 2016.0000845). Het creëren van een duurzame samenleving is één van de belangrijkste actuele opgaves. In PARK21 is duurzame ontwikkeling een kernthema. Het doel is om te laten zien en te laten beleven wat duurzaamheid inhoudt en waarom we dingen op een bepaalde manier doen. Zo is er bijvoorbeeld een bijenstal gebouwd in het eerste deelgebied die onder andere wordt gebruikt voor onderwijs.

Door de ontwerpers en adviseurs (waaronder bijvoorbeeld NL Greenlabel) die betrokken zijn bij de ontwikkeling van PARK21 wordt duurzaamheid meegenomen. Dit zal ook het geval zijn in de leisurezone. Daarnaast zijn er enkele boeren die over gaan naar duurzaam ondernemerschap.

Er wordt nu gewerkt aan het ontwikkelen van een digitaal platform gekoppeld aan de website www.haarlemmermeer.nl/park21. Hier kunnen ondernemers, partners en gebruikers informatie en elkaar vinden, uitgedaagd worden, tips krijgen en meten of ze al op de goede weg zitten. De verwachting is dat dit platform in 2016 gestart zal worden en dat hieruit nieuwe bijdragen ontstaan aan duurzame ontwikkelingen in PARK21.

20.6. Internationale Bauaustellung

Samen met onder andere de gemeente Amsterdam wil Haarlemmermeer de trend van denken in hinder veranderen en een discussie laten ontstaan over kansen voor ontwikkeling van de luchthavenregio. De leefbaarheid en het sociaal-ruimtelijk-economisch potentieel van de luchthavenregio moeten hierbij centraal komen te staan. Hiervoor lijkt het organisatie- en basisprincipe van een Internationale Bauaustellung (IBA) speciaal voor de Schipholregio een interessant instrument.

Een IBA is een Duits instrument om nieuwe ideeën en projecten te stimuleren die ontstaan op sociaal, cultureel en economisch gebied. Ze geven een substantiële impuls aan een (stedenbouwkundig en landschappelijk) veranderingsproces. Typerend is de overtuiging dat ruimtelijke ingrepen leiden tot het aanpakken van maatschappelijke en economische vraagstukken. Daarnaast leidt het vaak tot een cultuuromslag in denken en werken en waardering voor een gebied met daarbij een hernieuwde trots, die uitnodigt om te investeren.

Een IBA is een manifestatie over een locatie, stad of streek en duurt maximaal 8 tot 10 jaar. Het bestaat onder andere uit vernieuwende bouwprojecten, bijzondere tentoonstellingen, symposia en innovatieve plannen. Een IBA in een luchthavenregio is uniek. Naar aanleiding van het Better Airport Regions rapport (10.6) en Haarlemmermeer Beyond Sustainability (10.4) is in 2015 een verkenning gedaan naar de mogelijkheden van een 'IBA Schipholregio'. Dit heeft geresulteerd in een boekje met de resultaten: "IBA-samenleven met de luchthaven".

Daarnaast is er veel met de wetenschap, samenleving, ondernemers en andere overheden gesproken om te kijken wat de mogelijkheden zijn om proefondervindelijk te kijken of vraagstukken bij elkaar kunnen komen in (non) fysieke proeftuinen. Met een IBA in de Schipholregio kunnen we door het ontwikkelen van proeftuinen in de praktijk laten zien welke ontwikkelingen en kansen er zijn om de leefbaarheid in een luchthavenregio op een hoog niveau te houden. Nieuwe impulsen die het denken over gebiedsontwikkelingen stimuleren.

Onderwerpen waar nu naar gekeken wordt, zijn onder andere wonen-vliegen, financiële modellen, energieneutraal en geluid adaptief wonen, governance en de kansen voor de driehoek landbouw, voedsel en luchthaven.

In 2016 zal de focus vooral liggen op het in kaart brengen, verbinden en opzetten van concrete projecten. Op deze manier zal de IBA gedachte een eerste vorm krijgen waarop voortgebouwd kan worden. Daarnaast zal er onderzocht worden wat voor de langere termijn een juiste organisatie zou zijn om de IBA te kunnen waarborgen.

20.7. Amsterdam Economic Board

De Amsterdam Economic Board (AEB) heeft als missie de welvaart en het welzijn in de MRA duurzaam te versterken. Dit gebeurt door samen met ondernemers, overheden en kennisinstellingen in te zetten op samenwerking, innovatie en groei. De MRA heeft de potentie om internationaal herkenbaar en onderscheidend te worden door het ontwikkelen van innovaties die bijdragen aan de leef kwaliteit in de MRA en die vervolgens ook internationaal toepasbaar zijn.

Er is nog grote winst te boeken in het beter en innovatief verbinden van kennis, clusters en talent aan onze regio. Vanaf 2016 worden daarom via "challenges" de clusternetwerken cross-sectoraal verbonden op grootstedelijke uitdagingen. Hiermee wordt het innovatievermogen van de MRA beter benut. Er zijn vijf onderling samenhangende challenges vastgesteld die de inhoudelijke koers van de AEB bepalen: gezondheid; circulaire economie; mobiliteit; digitale bereikbaarheid en banen van de toekomst. Met de aanwezige kennisbasis, sterke clusternetwerken met grote bedrijven, midden- en kleinbedrijf (MKB) en startups én de samenwerking tussen overheid, ondernemers en kennisinstanties (triple helix-samenwerking), heeft de MRA bij uitstek de eigenschappen om in te spelen op een snel veranderende wereld. De portefeuillehouder Duurzame Economische Ontwikkeling is lid van de Amsterdam Economic Board. Onze focus is hier de transitie naar een circulaire economie.

20.8. De Westas

In maart 2015 heeft de Amsterdam Logistics Board het Manifest over de Westas ('De Westas daar draait het om') aangeboden aan vier regionale bestuurders van de gemeente Amsterdam, stadsdeel Amsterdam Nieuw-West, provincie Noord-Holland en gemeente Haarlemmermeer. Onder "Westas" wordt verstaan de brede corridor van de Greenport Aalsmeer, via Schiphol, naar de haven van Amsterdam. Het manifest haakt in op het voorsorteren van de regio op een ander verdienmodel. De MRA groeit nog steeds en deze groei zal zich volgens de meeste economische scenario's voort blijven zetten.

Om de groei en leefbaarheid van de MRA mogelijk te maken en minder afhankelijk te worden van mondiale grondstoffenstromen dient meer nadruk te worden gelegd op hergebruik van materialen en op een andere manier van bevoorraden van de metropool. Daarom wordt ingezet op een meer circulair georganiseerde economie, waarbij gebruik wordt gemaakt van de innovatieve kennis bij productontwikkeling en van de vooraanstaande rol in logistieke processen en handelskennis van onze regio.

De combinatie van gewenste groei als MRA, de kansen voor cross-overs tussen de topsectoren en de aanwezigheid van vier belangrijke logistieke hubs, bieden een unieke kans om de zogenoemde “Westas” te laten fungeren als plek waar groei van de economie wordt gekenmerkt door een meer op circulariteit gericht gebruik van grondstoffen en materialen. Dit is een integrale opgave (gebiedsontwikkeling) die alleen in goed samenspel tussen overheden (lokaal/regionaal/nationaal) en betrokken ondernemers is te realiseren. Hiervoor wordt een agenda opgesteld die uitgaat van:

- ruimtelijk intensiveren;
- clusteren: juiste bedrijven bij elkaar, stromen benutten, bij vestiging optimaal gebruik maken van boven- en ondergrondse infrastructuur, kennis benutten en innovatie bevorderen;
- bereikbaarheid garanderen bovengronds: het realiseren van fysieke verbindingen door het beter benutten van bestaande verbindingen (praktijkproef Amsterdam) en innovatieve mobiliteitsoplossingen;
- bereikbaarheid garanderen ondergronds: data kabels, CO₂ leidingen, smart grid, warmte netten, warmte – koudeopslag.

De partijen die meedoen aan de Westas zijn de vier hubs (airport, seaport, greenport en dataport), de gemeenten Amsterdam, Haarlemmermeer en Zaanstad, de provincie en de stadsregio. Op 14 oktober 2015 is de Westas als strategisch vraagstuk geagendeerd in het Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT). Het Rijk heeft zich hierbij gecommitteerd aan het opstellen van een gezamenlijk actieprogramma. Door de Amsterdam Economic Board met als één van de bestuurlijke trekkers de portefeuillehouder Duurzame Economische Ontwikkeling van de gemeente Haarlemmermeer wordt gewerkt aan de uitvoeringsagenda ‘De MRA als Circulaire Grondstoffen Hub’. De Westas en de Circulaire Grondstoffen Hub zijn nauw met elkaar verbonden en zowel bestuurlijk als ambtelijk wordt ervoor gezorgd dat deze twee initiatieven elkaar versterken.

20.9. Schiphol Trade Park

Schiphol Trade Park (STP) heeft de ambitie uitgesproken om het meest innovatieve en duurzame logistieke werkmilieu van Europa te worden en daarmee de internationale concurrentiepositie van luchthaven Schiphol en de MRA te versterken (“Aanvulling Integraal Ontwikkelplan Schiphol Trade Park – deelgebied entreegebied”, kenmerk 2015.0000785). De ambitie beperkt zich niet tot enkele concrete duurzaamheidsmaatregelen, maar is verweven in het gehele concept van proces tot uitvoering en van inrichting tot management. Duurzaamheid wordt integraal opgenomen in verschillende kaders en planproducten en zal uiteindelijk grote weerslag vinden in de daadwerkelijke ontwikkelingen.

STP heeft een omvang van 350 hectare bruto terrein waarvan 142 hectare bestemd voor uitgifte aan bedrijven. Het gebied is gelegen tussen de Schipholspoorlijn, de A4, Bennebroekerweg en de Geniedijk. Op 23 april 2012 heeft STP het convenant duurzaamheid gesloten met de gemeente Haarlemmermeer. Daarin zijn de duurzaamheidsambities van STP vastgelegd. Met het convenant zijn afspraken gemaakt over welke duurzaamheidsmaatregelen onderzocht en geïmplementeerd gaan worden. Voor STP zijn 27 duurzaamheidsmaatregelen opgesteld om de ambitie te realiseren. In maart 2016 is de voortgangsrapportage over 2014 en 2015 uitgekomen. Met de voortgangsrapportage heeft STP aangetoond in de planvorming de 27 duurzaamheidsmaatregelen goed mee te nemen en te implementeren. Zo is er ruimte voor biobased gewassen (zie 8.3), wordt er gewerkt aan een Green Datacenter Campus en The Valley (zie 19.2).

20.10. Omgevingswet

De Tweede Kamer heeft op 1 juli 2015 de nieuwe omgevingswet aanvaard. Deze wet moet ervoor zorgen dat gemeenten op een praktische en flexibele manier oplossingen kunnen vinden voor maatschappelijke opgaven, zoals demografische krimp, de aanpak van kantorenleegstand en voldoende woningaanbod voor verschillende doelgroepen. De wet koppelt de notie van duurzame ontwikkeling expliciet aan de Triple Bottom Line (People, Planet, Profit). De duurzame ontwikkeling is onderdeel van de zorgplicht van de overheden voor de fysieke leefomgeving.

Wij zien het Plan van Aanpak Omgevingswet 2016 nu nog als een overzicht van activiteiten die nodig zijn voor het bereiken van onze primaire ambitie om in de volle breedte gebruik te kunnen maken van de Omgevingswet. Het plan van Aanpak Omgevingswet 2016 zal minimaal 1 keer per jaar worden geactualiseerd.

20.11. Huis van HLMRMeer

Voor het Huis van HLMRMeer (kenmerk HLMRMeer 2014.0056444) heeft de raad op 2 april 2015 een amendement ingediend. Op het onderdeel Duurzaamheid wordt met de Duurzaamheidsstaffel gevraagd om mogelijke duurzaamheidsscenario's en ambities te schetsen. Momenteel zijn we nog drukdoende met de uitwerking van het plan voor het huis van HLMRMeer. De bestuurlijke besluitvorming is voor de aankomende zomerperiode te verwachten.

Financiën

Beschikbare middelen

Op 6 november 2014 heeft de raad de programmabegroting 2015-2018 vastgesteld en met deze vaststelling zijn ook de middelen voor programma Duurzaamheid beschikbaar gesteld. Dit betreft (de kapitaallasten voor het) investeringskrediet van € 5.000.000 en € 300.000 per jaar aan exploitatiebudget voor de jaren 2015 tot en met 2017 en € 75.000 voor 2018. Dit laatste bedrag is 25% van € 300.000 in verband met het aflopen van de collegeperiode in dat jaar. Bij het vaststellen van de begroting wordt (per jaar) het investeringskrediet bepaald en aangevraagd. In het investeringsplan in de programmabegroting 2016-2019 is het krediet gelijkelijk 'geraamd' over de jaren: € 1.250.000 per jaar. Per jaar wordt bij de behandeling van de begroting dit bedrag (eventueel aangepast en) aangevraagd. Totaal beschikbaar voor 2016 is circa € 1.550.000 (investeringskrediet en exploitatiebudget).

Prognose en realisatie

Voor 2016 is een uitgave geprognoseerd van in totaal € 1.400.000.

Nevenstaande tabel geeft een prognose van de verwachte uitgaven voor het programma Duurzaam voor het jaar 2016. Voor de prognose van het thema Energie verwijzen wij naar de Samenwerkingsagenda energie (kenmerk 2016.0016067).

Tabel 1 Prognose en Realisatie 2016 Uitvoeringsprogramma Duurzaam 2016-2017

Omschrijving	Prognose & Realisatie 2016	
Water		
Waterkwaliteit	€	164.000
Waterkwantiteit	€	83.000
Afvalwater	€	-
Energie		
Samenwerkingsagenda energie	€	335.000
Grondstoffen		
Grondstoffen	€	40.000
Biomassa	€	81.000
Ecologie en biodiversiteit	€	137.000
Kennis en Innovatie		
Kennis en Innovatie	€	110.000
Thema overstijgend		
Samenwerkingsverbanden	€	-
Beleidskaders en instrumenten	€	107.000
Loketten	€	-
Monitoring & communicatie	€	65.000
Programmateam & Participatie	€	331.000
TOTAAL	€	1.400.000

BIJLAGE 1

Activiteiten binnen Portefeuilles

A. WATER	PORTEFEUILLE	STAND VAN ZAKEN
1 Waterkwaliteit		
1.1 Proeftuin Zilte Zeelten	Agrarisch Beleid	Uitvoering middels waterplan
1.2 Natuurvriendelijke oevers	Grootschalig Groen en Recreatie	Lopende
1.3 Kansenskaart en procesafspraken Nieuw!	Waterbeheer	Uitvoering middels waterplan
2 Waterkwantiteit		
2.1 Stresstest klimaatbestendige stad	Waterbeheer	Lopende
2.2 Flexibel peil bestaande stad	Waterbeheer	Lopende
2.3 Grondwatereffectrapportage	Waterbeheer	Lopende
2.4 Watervisie	Waterbeheer	Uitvoering middels waterplan
2.5 Coalitie klimaatbestendige stad	Waterbeheer	Uitvoering middels waterplan
2.6 Coalitie voorzieningenniveau	Agrarisch Beleid	Uitvoering middels waterplan
2.7 Inwonersbetrokkenheid klimaatadaptie	Participatie Inwoners	In voorbereiding
2.8 Groene schoolpleinen	Fysieke Leefomgeving	Uitgevoerd, vervolg in 2016
2.9 Water besparen op scholen Nieuw!	Onderwijsbeleid	Uitgevoerd, afgerond in 2015
2.10 Watertappunt Nieuw!	Volksgesondheid	In voorbereiding
3 Afvalwater		
3.1 Energie uit afvalwater	Fysieke leefomgeving / Duurzame Economische Ontwikkeling	Uitgevoerd, afgerond in 2015

B. ENERGIE	PORTEFEUILLE	STAND VAN ZAKEN
4 Energiebesparing		
4.1 Uitwerking Samenwerkingsagenda Energie	Maatschappelijk Vastgoed, Wonen, Sport, Duurzame Economische Ontwikkeling	In voorbereiding
4.2 Stimuleringsfonds energiebesparing	Subsidiebeleid	Beeindigd
4.3 Innovatie openbare verlichting Nieuw!	Fysieke leefomgeving	In voorbereiding
4.4 Slimme meters Nieuw!	Fysieke leefomgeving	In voorbereiding
5 Energieopwekking		
5.1 Restwarmte Badhoevedorp Greenport	Economische Zaken, Duurzame Economische Ontwikkeling	Lopende
5.2 Innovatieve bronnen energieopwekking	Ruimtelijke Ordening, Economische Zaken, Duurzame Economische Ontwikkeling	Samenwerkingsagenda energie
5.3 Lokaal energiebedrijf Tegenstroom	Duurzame Economische Ontwikkeling	Lopende
5.4 Zonneweide op de Groene Hoek Nieuw!	Ruimtelijke Ordening, Duurzame Economische Ontwikkeling	In voorbereiding
6 Duurzame mobiliteit		
6.1 Aanhaking Deltaplan Bereikbaarheid/ Mobiliteit algemeen	Verkeer en Vervoer	Uitgevoerd
6.2 E-laadpalen Nieuw!	Verkeer en Vervoer, Duurzame Economische Ontwikkeling	Nieuwe koers
6.3 Band op spanning Nieuw!	Verkeer en Vervoer, Duurzame Economische Ontwikkeling	Uitgevoerd, vervolg in 2016
6.4 Intelligent Transport Systeem Nieuw!	Verkeer en Vervoer, Duurzame Economische Ontwikkeling	In voorbereiding

C. GRONDSTOFFEN	PORTEFEUILLE	STAND VAN ZAKEN
7 Grondstoffen		
7.1a Maatlat eigen grond, weg en waterbouw projecten projecten/Tool DIOR (Duurzame Inrichting Openbare Ruimte)	Fysieke Leefomgeving	Uitgevoerd in 2015
7.1b Implementatie Tool DIOR (Duurzame Inrichting Openbare Ruimte)	Fysieke Leefomgeving	Lopende
7.2 Duurzaam inkopen	Aanbestedingsbeleid	Lopende
7.3 Biocomposieten brug & biobased straatmeubilair Nieuw!	Fysieke Leefomgeving	Lopende
7.4 Marktplaats materialen	Fysieke leefomgeving	In voorbereiding
8 Biomassa		
8.1 Beter benutten gft (Groente-, fruit- en tuinafval)	Duurzaamheidsbeleid	Lopende
8.2 Pilot bermgrassen	Agrarisch beleid	Uitgevoerd in 2015
8.3 Greendeal grassen en gewassen	Agrarisch beleid	Uitgevoerd in 2015
8.4 Tijdelijk gebruik gronden voor biobased gewassen	Agrarisch beleid	Uitgevoerd in 2015
8.5 Biobased Expocenter (BBE)	Kennis en Innovatie	Uitgevoerd
8.6 Bakstenen recycling Nieuw!	Kennis en Innovatie	In voorbereiding
9 Ecologie en biodiversiteit		
9.1 Biologische variatie Plesmanhoek	Grootschalig Groen en Recreatie	Lopende

9.2	Bewonersparticipatie ecologie en biodiversiteit	Participatie Inwoners	Lopende
9.3	Groene AS Badhoevedorp	Grootschalig Groen en Recreatie	Lopende
9.4	Ecologische verbinding Stellinghof	Grootschalig Groen en Recreatie	Nog niet van start
9.5	Educatieve projecten ecologie en biodiversiteit	Onderwijsbeleid	Lopende
9.6	Groen in de klas	Onderwijsbeleid	Lopende
9.7	Fruit your world Nieuw!	Jeugdparticipatie	In voorbereiding
9.8	CO ₂ Bomenmonitor Nieuw!	Milieu	In voorbereiding
9.9	Gladheidsmeldsysteem Nieuw!	Fysieke leefomgeving / Verkeer en Vervoer	In voorbereiding

D. KENNIS EN INNOVATIE			ORTEFEUILLE	STAND VAN ZAKEN
10 Kennis en Innovatie				
10.1	Ellen MacArthur Foundation	Kennis en Innovatie	Aflopend, ter evaluatie	
10.2	Groene kapstok	Onderwijsbeleid	Lopende	
10.3	Samenwerking ASU	Kennis en Innovatie	Lopende	
10.4	Gemeenschappelijke ontwikkelstrategie: Haarlemmermeer Beyond Sustainability	Kennis en Innovatie	Lopende	
10.5	Proeftuinen Haarlemmermeer	Kennis en Innovatie	Nog niet van start	
10.6	Better Airport Regions (BAR)	Luchthavenzaken	Afgerond, opgevolgd door IBA	
10.7	Community of Practice Duurzame gebiedsontwikkeling	Kennis en Innovatie	Nog niet van start	
10.8	Bewustwording van grondstoffen gebruik bij middelbare scholieren Nieuw!	Jeugdparticipatie	Lopende	
10.9	Ambachtelijke Academie Nieuw!	Kennis en Innovatie / Onderwijsbeleid	Lopende	
10.10	Bewustwording en activering schoolbesturen Nieuw!	Onderwijsbeleid	In voorbereiding	
10.11	Jongerenambassadeurs Nieuw!	Jeugdparticipatie	Lopende	
10.12	Specialistenteam onderwijsgebouwen Nieuw!	Participatie bedrijven	In voorbereiding	

E. OVERSTIJGENDE THEMA'S			ORTEFEUILLE	STAND VAN ZAKEN
11 Samenwerkingsverbanden				
11.1	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Duurzame Economische Ontwikkeling	Lopende	
11.2	Lokale, regionale en nationale samenwerkingsverbanden	Regionale Samenwerking	Lopende	
12 Beleidskaders/instrumentarium				
12.1	Innovatieve financieringsconstructies	Financiën en Grondzaken	In voorbereiding	
12.2	Groenste initiatief (Groenste Idee) van de Haarlemmermeer	Kennis en Innovatie	Lopende	
12.3	Doorontwikkeling overig instrumentarium	Kennis en Innovatie	In voorbereiding	
13 Loketten				
13.1	Participatiefonds Meermaker	Subsidiebeleid / Economische Zaken	Lopende	

13.2	Werkomgeving voor startende duurzame ondernemers: Enginn	Ondernemerschap	Lopende
13.3	Natuur en milieucentrum Haarlemmermeer	Kennis en Innovatie	Lopende
14 Monitoring & communicatie			
14.1	Evenementen	Citymarketing en Evenementen	Lopende
14.2	Kennisontwikkeling gemeentelijke organisatie	Kennis en Innovatie	In voorbereiding
14.3	Doorontwikkeling monitorsysteem	Kennis en Innovatie	Lopende
15 Participatie			
15.1	Borging in de gemeentelijke organisatie	Bedrijfsvoering, Organisatie en ICT	Lopende
15.2	Betrokkenheid inwoners	Participatie Inwoners, Wijken- en Kernencontacten	Lopende
15.3	Dorpsraad Lisserbroek Nieuw!	Participatie Inwoners, Wijken- en Kernencontacten	Lopende
15.4	Interne communicatie Nieuw!	Bedrijfsvoering, Organisatie en ICT	Lopende

BIJLAGE 2

Portefeuilles breed perspectief

BREED PERSPECTIEF	PORTEFEUILLE
16 Water	
16.1 Riolering	Fysieke leefomgeving
16.2 Waterkrant	Waterbeheer
17 Energie	
17.1 Verkeersregelinstantaties	Fysieke leefomgeving
17.2 Gelijkstroom PrimA4a	Duurzame Economische Ontwikkeling
17.3 Warmtenet PrimA4a	Duurzame Economische Ontwikkeling
17.4 Gemeentelijke Prestatierichtlijn voor duurzaam bouwen	Duurzame Economische Ontwikkeling
17.5 Afsluitbare fietsenstalling op Burgemeester van Stamplein	Verkeer & Vervoer
17.6 Datacenters	Economische Zaken
18 Grondstoffen	
18.1 Bodem	Fysieke leefomgeving
18.2 Groen, beplanting en Bomen	Fysieke leefomgeving
18.3 Recreatiegebieden	Duurzame Economische Ontwikkeling
18.4 Materialen in openbare ruimte	Fysieke leefomgeving
18.5 Verhardingen	Fysieke leefomgeving
18.6 CO ₂ voorziening PrimA4a	Duurzame Economische Ontwikkeling
18.7 Collectieve afvalwaterzuivering PrimA4a	Waterbeheer
19 Kennis & Innovatie	
19.1 Smarter Cities	Kennis en Innovatie
19.2 NL Circulaire hotspot & Expo	Kennis en Innovatie
20 Thema overstijgend	
20.1 Economisch perspectief 2020-2030	Economische Zaken
20.2 Sociale duurzaamheid	Sociale Zaken
20.3 Luchthavenzaken	Luchthavenzaken
20.4 Hoofddorp-Centraal	Hoofddorp-Centraal
20.5 PARK21	PARK21
20.6 Internationale Bauausstellung	Ruimtelijke Ordening
20.7 Amsterdam Economic Board	Economische Zaken
20.8 De Westas	Economische Zaken
20.9 Schiphol Trade Park	Ontwikkeling en Herstructurering bedrijventerreinen en kantoorlocaties
20.10 Omgevingswet	Ruimtelijke Ordening
20.11 Huis van HLMRMeer	Raadhuis